ПРОЛЕТАРЫІ ЎСІХ КРАІН, ЗЛУЧАЙЦЕСЯ!

Нядзеля, 6 лютага 1938 г., № 7 (349).

Цана 20 кап.

ЛІТАРАТУРА і МАСТАЦТВА

Орган праўлення ССПБ і Упраўлення па справах мастацтваў пры СНК БССР

АРГАНІЗАВАЦЬ ТВОРЧУЮ РАБОТУ

Шмат прынеслі шкоды беларускаму народу бойкія маладыя людзі — «чыноўнікі ад мастацтва», «разбойнікі друку» і «машэннікі пяра», якія дзеля сваёй кар'еры гатовы адрачыся ад бацькі і маці. Жангліруючы словамі «айчына», «радзіма-маці», яны прадавалі нашу краіну агулам і ў розніцу японa-германа-польскаму фашызму. На выкрыццё і ліквідацыю рэштак гэтай нечысці павінны быць накіраваны ўсе нашы сілы. Прадажным фашысцкім сабакам няма месца на савецкай зямлі.

Газета «Праўда» зусім своечасова паставіла пытанне аб арганізацыі творчай работы сярод пісьменнікаў, актораў, кампазітараў, ды іншых катэгорый працаўнікоў мастацтва. У нас-жа людзі, якія павінны кіраваць справай мастацтваў, нават не паклапаціліся арганізаваць дзелавое абгаварэнне змешчаных у «Праўдзе» матэрыялаў з тым, каб выкрыць і ліквідаваць парочныя метады работы.

Разгубленасць — вось што характэрна для кіраўніцтва Упраўлення па справах мастацтваў пры СНК БССР, што з'яўляецца сур'ёзнейшай перашкодай для сапраўды бальшавіцкага кіраўніцтва гэтым адказнейшым участкам ідэалагічнага фронта.

На самой справе, нельга лічыць таз. Патапейку новым чалавекам на фронце мастацтваў. Працуючы ў ЦК КП(б)Б, ён меў непасрэдныя адносіны да гэтай галіны работы. Прышоўшы ва Упраўленне па справах мастацтваў пры СНК БССР, яму неабходна было неадкладна ўзяцца за навядзенне там бальшавіцкага парадку. Гэтага пакуль-што няма. Паасобныя галіны мастацтва пушчаны на самацёк.

Узяць хоць-бы тэатр. У нас выраслі таленавітыя тэатральныя кадры, акторы, рэжысёры, ды іншыя катэгорыі працаўнікоў мастацтва, выраслі драматургі, якія, дружна ўзяўшыся за работу, у сілах ажыццявіць пастаўленую партыяй задачу — стварэнне класічнага савецкага рэпертуара. Трэба толькі гэтай справай па-бальшавіцку кіраваць.

Сапраўды творчай абстаноўкі ў нашых тэатрах няма; заядае групаўшчына, дробныя склокі, сямейнасць, што тармозіць развіццё тэатральнага мастацтва. Упраўленне па справах мастацтваў пры СНК БССР «глухое і нямое», яно праходзіць міма гэтых спраў, не заўважаючы іх.

Падбор рэпертуара ў тэатрах БССР вядзецца не толькі без удзелу прадстаўнікоў савецкай грамадскасці, але часам і без самога тэатральнага калектыва. Часта з думкай тэатральных працаўнікоў адносна пастаноўкі той ці іншай п'есы зусім не лічацца. А таму ў рэпертуар тэатраў трапляюць зусім выпадковыя п'есы, якія не характарызуюць савецкай драматургіі. Прыкладам можа служыць пастаноўка п'есы «У нашы дні» ў Яўрэйскім тэатры. Гэта характэрна і для другіх нашых тэатраў.

Чым, напрыклад, вытлумачыць той факт, што ні адзін з тэатраў БССР не ўключыў у свой рэпертуар лепшых п'ес савецкай драматургіі, як «Чалавек з ружжом», Н. Пагодзіна, «Праўда» А. Карнейчука? У лепшым выпадку людзі, якія кіруюць мастацтвам, не падумалі гэтага пытання, пусціўшы справу падбору рэпертуара на самацёк. У нас ёсць усе магчымасці для таго, каб паставіць гэтыя п'есы. Глядач чакае ад тэатральнага мастацтва БССР стварэння вобраза генія пролетарскай рэвалюцыі В. І. Леніна.

Не вядзецца дзейснай барацьбы супроць рэцыдываў фармалізма ў тэатральным мастацтве. Яркім прыкладам можа служыць Яўрэйскі тэатр БССР. Каб не выносіць «смецця з хаты», абмеркаванне артыкулаў «Праўды» аб фармалізме ў Яўрэйскім тэатры БССР адбылося «пры зачыненых дзвярах». Зусім нядаўна кіраўнікі тэатра паўтарылі гнілую практыку сваёй работы пры абмеркаванні пастановы Камітэта па справах мастацтваў пры СНК СССР аб закрыцці тэатра імя Мейерхольда. Парторг Яўрэйскага тэатра т. Каган не толькі не прыняў ніякіх мер, каб накіраваць абмеркаванне загада на ліквідацыю вынікаў шкодніцтва ў тэатры, а, наадварот, зрабіў усё для таго, каб накіраваць сход па лініі крытыкі друку. Такая работа не прыносе карысці тэатру. Працаўнікі тэатра гэта добра разумеюць і асуджаюць такую «практыку» сваіх кіраўнікоў.

Упраўленне па справах мастацтваў пры СНК БССР, якое павінна было арганізаваць творчую работу кінопрацаўнікоў, кампазітараў, драматургаў, мастакоў ды іншых працаўнікоў мастацтваў, якое павінна было дапамагаць у іх рабоце, па сутнасці гэтай справай не займаецца. Работа пушчана на самацёк. Упраўленне па справах мастацтваў з'яўляецца «рэгістрацыйным бюро», якое займаецца фіксацыяй адбываючыхся працэсаў на фронце мастацтваў.

Не новы чалавек у кіраўніцтве Саюза савецкіх пісьменнікаў БССР і тав. М. Лынькоў, аднак некаторая разгубленасць характэрна і для яго. Праўленне саюза таксама не займаецца арганізацыяй творчай работы.

Праўленне ССП БССР не здолела арганізаваць напісанне агляду беларускай савецкай літаратуры да 20-годдзя Кастрычніка. Нарыс тт. В. Вольскага і А. Кучара «Беларуская савецкая літаратура за XX год» месцамі нагадзае пірог, прыгатаваны на кухні «халодных шаўцоў», з прысмакам групаўшчыны, альбо «бухгалтарскую справаздачу» канцылярыі «дэпартамента літаратуры». Нарыс не дае ўяўлення аб стане беларускай савецкай літаратуры.

І да гэтага часу не арганізавана работа па апрацы дарэвалюцыйнай беларускай літаратуры. Настаўнікі ў школах кожны па-свойму ацэньваюць літаратурныя помнікі мінулага. Няма падручніка па гісторыі беларускай літаратуры. За гэту работу даўно пара было ўзяцца нашай секцыі крытыкаў.

Праўленне саюза не ведае сваіх людзей, не вывучае іх, не клапоціцца аб іх палітычным і творчым росце. Пісьменнік прадастаўлены сам сабе. У яго творчыя справы ніхто ніколі не ўмешваецца. Колькі разоў газарылі аб тым, што пісьменнік адарваны ад жыцця, аднак праўленне саюза і да гэтага часу нічога не зрабіла для таго, каб даць магчымасць пісьменніку хоць-бы перыядычна знаёміцца з жыццём і працай рабочых і сялян, без чаго нельга і думаць аб стварэнні соцыялістычнай літаратуры.

Пара паставіць ва ўвесь рост пытанне аб рабоце Дзяржаўнага выдавецтва БССР. Пара тав. Яцкевічу (кіраўнік ДВБ) навесці бальшавіцкі парадак на фабрыцы кнігі. Пара і тав. Яцкевічу павярнуцца тварам да савецкага пісьменніка і таксама заняцца творчымі пытаннямі. Гэтага пакуль што няма. У ДВБ не ліквідаваны вынікі шкодніцтва. Надзвычай марудна і неахайна выдаюцца кнігі нашым выдавецтвам.

Згуртаваўшыся яшчэ шчыльней навакол партыі Леніна—Сталіна, творчыя работнікі літаратуры і мастацтваў БССР, ліквідуючы рэшткі ўсяго варожага на гэтым фронце, створаць соцыялістычную літаратуру і мастацтва, вартую нашага гераічнага народа.

Неабходна як найхутчэй арганізаваць творчую работу сярод літаратараў і працаўнікоў мастацтваў, што ўзніме нашу літаратуру на вышэйшую ступень, дапаможа ў справе стварэння соцыялістычнага мастацтва.

Інфармацыйнае паведамленне

АБ ЧАРГОВЫМ ПЛЕНУМЕ ЦК КП(б)Б

Гэтымі днямі адбыўся чарговы пленум Цэнтральнага Камітэта КП(б)Б. Пленум разгледзеў наступныя пытанні:

1. Даклад заг. АКПО ЦК КП(б)Б тав. Бляева аб стане разгляду апеляцый выключаных з партыі ў КП(б)Б і аб мерапрыемствах па выкананню рашэння студзеньскага Пленума ЦК ВКП(б) «Аб памылках партарганізацый пры выключэнні комуністаў з партыі, аб фармальна-бюракратычных адносінах да апеляцый выключаных з ВКП(б) і аб мерах па ўстараненню гэтых недахопаў».

2. Даклад наркамзема БССР тав. Шышкова і заг. сельгасаддзелам ЦК КП(б)Б тав. Небышынец аб выкананні рашэнняў СНК СССР, ЦК ВКП(б) і ЦК КП(б)Б аб падрыхтоўцы да веснавой сяўбы.

3. Даклад загадчыка аддзелам партыйнай прапаганды і агітацыі ЦК КП(б)Б тав. Бедзіна аб стане партыйнай прапаганды ў КП(б)Б.

Па ўсіх трох пытаннях пленум прыняў адпаведныя рашэнні.

Таварыш Хрушчоў Н. С.—выконваючы абавязкі першага сакратара ЦК КП(б)У

27 студзеня адбыўся пленум ЦК КП(б)У. У сувязі з пераходам на іншую работу пленум вызваліў тав. Касіора С. В. ад абавязкаў першага сакратара і члена Палітбюро ЦК КП(б)У.

Пленум выбраў выконваючым абавязкі першага сакратара ЦК КП(б)У тав. Хрушчова Н. С.

Выконваючым абавязкі другога сакратара ЦК КП(б)У выбран тав. Бурмістэнка М. А.

Да XX гадавіны Чырвонай Арміі і Ваенна-Марскога Флота

УКЛЮЧАЕМСЯ Ў СОЦЫЯЛІСТЫЧНАЕ СПАБОРНІЦТВА

Калектыў работнікаў Белдзяржкіно і кіностудыі вітае заклік майстроў савецкага мастацтва ўключыцца ў падрыхтоўку да святкавання гераічнага дваццацігоддзя Чырвонай Арміі і Ваенна-Марскога Флота. Савецкая кінематаграфія сустракае гэты гістарычны юбілей радам хвалюючых кіношэдэўраў, адлюстроўваючых гераічную барацьбу Чырвонай Арміі і Флота з ворагамі соцыялізма.

Беларуская савецкая кінематаграфія выпусціла вялікі гісторыка-рэвалюцыйны фільм «Балтыйцы», які паказвае, як пад геніяльным кіраўніцтвам таварыша Сталіна Балтыйскі флот разграміў контррэволюцыю. На стварэнне гераічных вобразаў Чырвонай Арміі і Флота мы і ў далейшым будзем прыкладаць усе свае сілы, дараванне і майстэрства. Беларуская кінематаграфія павінна стварыць вялікія палотны аб грамадзянскай вайне на Беларусі, павінна стварыць глыбокія хвалюючыя вобразы сёнешняй Чырвонай Арміі і Флота.

Адзначаючы гістарычнае дваццацігоддзе РСЧА і Ваенна-Марскога Флота, Белдзяржкіно абавязваецца закончыць і выпусціць у 1938 годзе дзве вялікіх абаронных карціны аб барацьбе Чырвонай Арміі з белапольскімі бандамі на Беларусі — «11 ліпеня» (рэжысёр Тарыч) і «Агнёвыя годы» (рэжысёр Наўроцкі) Мы абавязваемся падрыхтаваць у гэтым годзе пастаноўку карціны аб сучаснай Чырвонай Арміі.

Акрамя выпуску новых карцін аб Чырвонай Арміі, мы лічым сваім гонарам давесці да шырокіх мас працоўных горада і вёскі наяўныя карціны аб Чырвонай Арміі і Флоце. Мы абавязваемся на працягу лютага паказаць працоўным БССР самыя лепшыя фільмы савецкай кінематаграфіі, як «Ленін у Кастрычніку», «Чапаеў», «Мы з Кранштата», «Дэпутат Балтыкі», «Балтыйцы», «Апошняя ноч» і інш.

Белдзяржкіно і саюз кіно-фота-працаўнікоў у сувязі з падрыхтоўкай і святкаваннем дваццацігоддзя РСЧА і Ваенна-Марскога Флота абавязваецца правесці наступныя мерапрыемствы:

У дні святкавання 20-годдзя РСЧА ўсе кінотэатры арганізуюць кінаранішнікі для байцоў гарнізона. 24 лютага ў кінотэатры «Чырвоная Зорка» — вячэрні сеанс камначсастава і яго сем'яў.

Аказаць дапамогу ЦДЧА у правядзенні кінофестываля для камначсастава падборам і водпускам кінокарцін, з прыцягненнем удзельнікаў пастановак гэтых карцін.

Прыўрочыць да 23 лютага выпуск журнала Белдзяржкінохронікі, прысвечанага баявой і палітычнай падрыхтоўцы стаханаўскаму руху ў часцях Чырвонай Арміі.

Ажыццяўляючы намечаныя практычныя мерапрыемствы, мы, разам з усёй савецкай кінематаграфіяй, уключаемся ў соцыялістычнае спаборніцтва за пераходны сцяг Наркамата Абароны СССР

Заслужаны дзеяч мастацтваў ТАРЫЧ, заслужаны дзеяч мастацтваў КОРШ, заслужаны артыст рэспублікі ФАЙНЦЫМЕР, рэжысёры ШРЭЙБЕР і НАЎРОЦКІ, драматургі ЗЕНОВІН і ЗЕЛЬЦЭР, ад рабочых ЯБРАЎ, ЭЙДЗІНАЎ, ГАБРЫЭЛЬЯНЦ, ад прафсаюза МІРКІН.

Календар літаратуры і мастацтва

***

2 лютага споўнілася 65 год з дня нараджэння вядомага рускага пісьменніка Міхаіла Міхайлавіча Прышвіна.

Пачатак літаратурнай дзейнасці пісьменніка адносіцца да 1905 года.

Атрымаўшы вышэйшую аграномічную асвету, М. М. Прышвін у першых сваіх творах вызначыўся перш за ўсё як мастак з выключна вострым і глыбокім пачуццём прыроды. Але, ствараючы яркія рэалістычныя карціны прыроды, М. М. Прышвін не абмяжоўвае гэтым сваю задачу мастака і даследчыка. Прыроду М. М. Прышвін паказвае ў непарыўнай узаемасувязі з унутраным светам чалавека. У цэнтры прыроды стаіць чалавек, і не раб прыроды, а чалавек, які пазнае і перамагае яе. Гэтай асноўнай тэндэнцыяй, адзначанай у неаднаразовых выказваннях А. М. Горкім, прасякнута большасць твораў М. М. Прышвіна.

Шырока вядом чытачу таксама і аўтабіяграфічны раман М. М. Прышвіна «Кашчеева цепь».

***

6 лютага спаўняецца 145 год з дня смерці выдатнага італьянскага драматурга Карло Гальдоні.

У 1738 годзе з'явілася першая п'еса К. Гальдоні. З гэтага часу пачынаецца яго інтэнсіўная драматургічная дзейнасць. Найбольш плённым перыядам яго творчай дзейнасці быў час жыцця і працы ў сваім родным горадзе Венецыі (1748—1762).

На сцэне тэатраў БССР пастаўлена некалькі выдатных камедый К. Гальдоні. Студыя Белдзярждрамтэатра ў якасці сваёй выпускной работы падрыхтавала пастаноўку камедыі «Слуга двух паноў».

Да 20-й гадавіны Рабоча-Сялянскай Чырвонай Арміі і Ваенна-Марскога Флота.
На здымку: І. В. СТАЛІН на Паўднёва-Заходнім фронце. З карціны І. Шульгі. (З выстаўкі «Квітнеючая Украіна»).

ЯНКА КУПАЛА

ГРУЗІЯ

Грузія, дружная з сонцам краіна,
Як-жа ты сэрца і думкі салодзіш!
Вочы тут бачаць цуды з'яў дзіўных,
Вушы тут чуюць напевы стагоддзяў.
Змераў стагоддзі народ ваяўнічы —
Люд Імерэцій, Кахецій, Картэлій.
Песнямі скарбы радзімы вялічыў,
Вернасць і дружбу расціў з Руставелі.
Золата капле з праменем сонца,
Золата ў нетрах залегла скалістых.
Думы, ах, думы лунаюць бясконца!
Колькі да песень парываў агністых!
З сонцам гадуе зямля вінаграды,
Побач галіны цытрын, мандарынаў,
Там залатых памеранцаў прысады,
Бурныя рэкі ў квяцістых далінах.
Сокам чырвоным наліты гранаты,
Дружна, бы яблыкі, дрэва абселі.

Шастае лісце пахучай гарбаты,
Лісцем і шоўкам калышыцца ў белі.
Сумна было тут. Драмаў з сваёй славай
Горды народ, а з ім спала прыселле.
Сон прамінуўся, — сны сталіся явай,
Горы, даліны гуляюць вяселле.
Край абудзіўся. Жыццё забурліла, —
Глянулі ў неба палацы свабоды.
Бурныя рэкі — жывая іх сіла —
Выйшлі на службу герою народу.
Вецер свабодны гуляе па скалах,
Скалы абнялі арлы, арляняты.
Домік у Горы *) абвеяны хвалай,
Домік — не домік — бядняцкая хата.
Той, хто з няволі рабочы люд вывеў,

*) Горы — горад у Грузіі, у якім нарадзіўся таварыш Сталін.

Новыя вызначыў свету скрыжалі,
Той, хто народы збудзіў, ашчаслівіў:
Ў доміку гэтым убачыў свет Сталін!
Грузія, дружная з сонцам краіна,
Як-жа ты сэрца і думкі салодзіш!
Вочы тут бачаць цуды з'яў дзіўных,
Вушы тут чуюць напевы стагоддзяў.
Грузія можа ўзірацца ў былое, —
Сведкаю крэпасцяў, замкаў руіны, —
Ці-ж параўняць з ім жыццё маладое,
Сонцам валодаць што мкнецца няспынна?!

Грузія, Цхалтуба.
Студзень, 1938.

ЯКУБ КОЛАС

ДАНЯЎ

(Старая беларуская казка)

З вуснаў народа я чуў гэту казку.
Праўды, няпраўды сабраў ён тут вязку
Абнёс навокал калёс
І даў пану пад нос.

Жыў-быў пан, да казак ахвочы.
Заклікаў ён раз мужыка
І, з хітрасцю глянуўшы ў вочы,
Пускае такога жука:

— Глядзі, чалавеча, — дукаты.
Яны твае будуць усе,
Калі ты расказ вузлаваты
Раскажаш у поўнай красе.

Пры гэтым каб праўды ні слова,
І калі я скажу «лжэш»,
Тады ты — такая умова—
Дукаты сабе забярэш.

Прайграеш, дык будзеш мне вінны
І страціш ты славу сваю. —
Мужык той быў казачнік слынны,
Вядомы далёка ў краю.

Зірнуў на дукаты
Наш баечнік скоса —
Як вырваць чырвонцы
З-пад панскага носа?

Як славу-пагудку
Сваю не зняславіць,
А пана самога
Ў дурні паставіць?

Ну што-ж? паспрабую
Дай, сіла ліхая.
І ён небыліцу
Такую сплятае.

— Чаго не бывае на свеце, панок!
Вынадак і мне налучыўся.
Дванаццаты стукнуў тады мне гадок,
А я і на свет не радзіўся.

Пайшоў я на службу. Мяне багацей
Наняў пасвіць пчолы на лета.
Заклікаў мяне ён і кажа: «Мацей!
Ты цвёрда запамятай гэта:

Табе дaручаю я сто адзін рой,
Пільнуй-жа ты пчол маіх дбала.
Па дзень іх два разы злічы і падой
І каб ні адна не прапала».

Я быў паслухмяны хлапец, увіхны
І добры даглядчык жывёлы.
Я мёду надойваў цабры і збаны
Мёд зносілі ў рэзгінах* пчолы.

Зірнуў на расказчыка пан Дамянік...
«Можа, і праўда: свет-жа вялік».
Дукаты-ж, здаецца, палаюць ярчэй
І цягнуць прывабнаю хваляй,

І баечнік з грошай не зводзіць вачэй,
Свой сказ ён прадоўжвае далей.
— Лічу раз пад вечар я пчолак,—бяда:
Дванаццаці штук нехватае.

Ці ўгразлі ў балоце, ці знесла вада,
Ці сцежка заела крутая.
І што-ж мне рабіці? Вяжы, брат, лаві!
Бягу я, аж бачу, саколю,

Ляцяць адзінаццаць, і ўсе-ж у крыві
Ды жаласна стогнуць ад болю.
А дзе-ж яшчэ пчолка адненька? Няма!
Аж чую — раве за ракою!

Зірнуў туды гэта, гляджу, — куцярма:
Населі ваўкі талакою!

*) Вяроўчатая сетка на двух загнутых дугою палках—насіць салому і сена—Я. К.

Яна не даецца. Ваўкі-ж як слата.
І бачу — парвуць маю пчолку.
Лячу я туды, лячу наўскапыта,
Бягу ратаваці саколку.

Імчуся да рэчкі. Прыбег. Дзе паром?
Ніякай няма пераправы!
Не думаю доўга, іду напралом
І за лоб я хоп сябе жвава!

Разгойдаў рукою сваю галаву
І гоп-ля! за рэчку шпурляю.
Урэзаўся я па тым боку ў траву,
Па грудзі ў зямлю асядаю.

А пан абыяка бярэ на язык:
«Можа, і праўда, свет-жа вялік».
— Я так, я і гэтак—не вылезеш, брат!
Не выбрацца мне без лапаты.

Я зноў сябе кінуў за рэчку назад,
Бягу па рыдлёўку дахаты.
Бягу пералескам і чую — ў дупле
Засмажаны голуб варкуе!

А есці мне хочацца страх як, але
Спыняцца тут часу бракуе.
Аднак-жа не ўцерпеў, палез я на дуб
І ў дзірку засоўваю руку.

Не ўлазіць рука, ні нага ані ў зуб.
Я выкінуў іншую штуку:
Я проста ўсім целам падаўся — залез!
Выцягваю голуба з дрэва.

Паслухаў — трасецца навокала лес,
Зямля ад пчалінага рэву.
А пан тым-жа ладам і тонам пык-мык:
«Можа, і праўда—свет-жа вялік».

— Схапіў я рыдлёўку, за рэчку бягу,
Адкопваю сам сябе з долу,
Імчуся на помач пчале, як магу,
І прэч адганяю назолу.

Гляджу я — парвана ўся пчолка мая,
Ляжыць на зямлі чуць жывая.
Эх, бедная! плачу над пчолкаю я.
Прышла ты, часіна ліхая!

Не жыць ёй на свеце. Махнуў я нажом
І шась ёй па горле і — квіта!..
Дванаццаць кадушак пчаліным дабром
Я пасаліў — так была сыта.

А пан нічагуткі, дзівіцца не звык:
«Можа, і праўда — свет-жа вялік».
Я пчолчына мяса даставіў дамоў,
Сам лёг адпачыць з поўхвіліны,

Ды сон не бярэ: мне на думку прышоў
Хрыбет непрыбраны пчаліны.
Агледзяцца людзі — стаптана трава,
Валяюцца косці на пожні —

Клясці мяне будуць. Я моўчкі—раз-два!
Шыбую на луг асцярожна.
Прышоў я, патупаў, бяру той шкілет—
Дый, думаю, ў рэчку укіну.

Бяру, падымаю — пчаліны-ж хрыбет
Упёрся ў неба рабрынай!
Пан слухае казку, як злы чараўнік.
«Можа, і праўда: свет-жа вялік».

— Вось тут я і скеміў, кажу сабе сам:
А што калі ўзлезці на неба?
Дык дай-жа пабачу, што дзеецца там.
І лезу па рэбрах, як трэба.

Дабраўся не хутка, ступіў на парог —
Гляджу я—сады і палаткі,
І бачу — старэчай паходкаю бог
Дыбае да божае маткі.

На лаўках цукровых садзяцца за стол,
Ім цень прыпадносіць бяроза.
І кажа бог, стукнуўшы палкаю ў дол:
«А, можа, згулялі-б у воза?»

Прыслухаўся — чую ў палатцы адной
Пяюць прападобныя песні.
Туды іду ціха — не сочаць за мной,
Хоць ты там памры і ўваскрэсні.

Гляджу, а там п'янства, гармідар, кірмаш!
Закускі цягаюць кашамі.
Два лысых прарокі, Лісей і Гальяш,
П'юць бражку святую каўшамі.

Юзэфа, Барбара і Ганна, ўтраіх
У туфельках, плешчучы ў ладкі,
Лявоніху рэпяць і цешаць святых.
Рох з Юр'ем ідуць у прысядкі.

Апостал-жа Пётра, Кузьма і Дзям'ян
Гукаюць, тнуць песні-брындзюшкі.
Угоднік Мікола, як мае быць п'ян,
Ляжыць, заваліўшыся ў стружкі.

І шапка-карона спаўзла з галавы
Я — цоп яе і — махні драла!
Імчуся назад я, бягу чуць жывы,
Гляджу — аж драбіны прапалі!

А пан сваё цвердзіць упарта, як бык:
«Можа, і праўда — свет-жа вялік».
— Ну, як мне дабрацца на землю назад?
Мазолю я думкай галоўку.

Аж бачу — ляжаць пілавіны і шмат.
Давай я тут віць з іх вяроўку.
Я вывіў вужышча, прыладзіў за рай,
На землю спускаюся лоўка,

Ды бачу далёка зямля і наш край —
Кароткая вышла вяроўка.
І што-ж тут парадзіць? Я ножыкам—
чык!

Адрэзваю кончык вужышча,
Прыточваю знізу... Кулдык ды кулдык—
І шусь на зямлю, ды ў іржышча!
А пан цэдзіць той-жа нязменны свой зык:
«Можа, і праўда: свет-жа вялік».

Я стаў разглядацца. Э, брат, не туды
Папаў ты, галубчык Мацейка:
Зямля, ды не наша. Такое брыды
Не бачыў араты і жнейка.

Навокала пуста. Ні рэк, ні раслін...
Пасецца-ж свіное там стадка.
Гляджу—стаіць нехта, няшчасны, адзін,
Сагнуты, як той свіны татка.

Замурзаны, брудны, ну, горш жабрака.
І пуга ў руках дратаванка.
А твар той аблуплен, і з-пад калпака
Нос вытырк, нібы сапяжанка.

Гляджу — твар знаёмы. Прыгледзеўся—
так:
Пазнаў я яго па каптане —
Ды гэты-ж пахілак, худзенькі вахлак—
Нябожчык наш, бацька твой, пане!!!

І пан аж падскочыў, ускінуўшы раме:
«Быць то не можа! Лжэш, хаме».

19-21—І 1938 г.

БОЛЬШ КЛОПАТАЎ ПРА МАЛАДЫЯ ЛІТАРАТУРНЫЯ КАДРЫ

Ачыстка літаратурнага фронта ад нацыянал-фашысцкіх шпіёнаў і шкоднікаў садзейнічала творчаму росту маладых паэтаў і пісьменнікаў. За апошнія часы пачалі ўсё часцей і часцей з'яўляцца на старонках нашага друку імёны маладых і пачынаючых пісьменнікаў, якія нацыянал-фашыстамі, што арудвалі на літаратурным фронце, усяляк адціраліся ад літаратурнай арганізацыі і ад друку.

У канцы 1937 года былі надрукаваны творы пяці-шасці новых аўтараў, якія пры ўмове далейшай сур'ёзнай работы над сабою вырастуць у сталых пісьменнікаў.

Беларускаму чытачу даволі ўжо вядомы прозвішчы такіх маладых паэтаў, як П. Панчанка, А Жаўрук, А. Бачыла, М. Сямашка. У самыя апошнія часы пачалі друкавацца П. Хадарэнка, М. Дзядзюля, В. Рагуцкі.

З празаічных твораў можна назваць таленавітую аповесць Кандрацені «Каханне», а таксама апавяданні яўрэйскага пісьменніка М. Дзехцяра, навелы У. Краўчанкі. Часцей пачалі друкавацца ў апошнія часы А. Алешка, П. Леановіч, І. Грамовіч.

І ўсё гэта прозвішчы людзей, якім у іх творчай рабоце вельмі мала дапамагаў Саюз пісьменнікаў, якія сваёй уласнай упартасцю і настойлівасцю прабіваюць сабе шляхі ў літаратуру. Усё гэта людзі, якія не абіваюць парогаў літфонда, не транжыраць дзяржаўных грошай, не выязджаюць у творчыя камандыроўкі на пэўную суму. Бо ў нас у Саюзе пісьменнікаў творчая камандыроўка не азначае, што трэба куды-небудзь паехаць для вывучання жыцця, яна азначае толькі суму, якую павінен атрымаць і растранжырыць камандыруемы. Таму ў справах саюза творчая камандыроўка ніколі не адказвае на пытанне — куды, а толькі на пытанне — колькі.

Дык вось пералічаныя вышэй маладыя пісьменнікі — гэта скромныя працаўнікі—дзеці рабочых і калгаснікаў. Адны з іх працуюць настаўнікамі, другія вучацца, трэція працуюць у калгасах, на заводах. І ўсе яны самым непасрэдным чынам звязаны з рэчаіснасцю, з жыццём. Тыя, хто працуе на заводах, ведаюць вытворчасць, вясковыя настаўнікі і калгаснікі дасканала ведаюць сучасную вёску, тыя, хто вучыцца ва універсітэтах, з'яўляюцца нядаўнімі рабочымі і калгаснікамі і па-сур'ёзнаму авалодваюць культурай.

Няхай невысокі яшчэ ўзровень майстэрства ў нашых маладых пісьменікаў, няхай яны не аўладалі яшчэ вялікай культурай і жыццёвым вопытам, але колькі непасрэднасці, шчырасці, актуальнасці, злобадзённасці ў іх першых і нясмелых літаратурных вопытах. Яны ведаюць побыт і жыццё завода і вёскі сёнешняга дня. І гэта дазваляе і Кандраценю, і Краўчанку, і іншым маладым пісьменнікам адлюстроўваць заможнае жыццё калгаснай вёскі.

Літаратурная моладзь у нас расце здаровая і здольная, але, на жаль, больш вопытныя і старэйшыя іх таварышы-пісьменнікі — майстры мастацкага слова — дрэнна дапамагаюць ім у іх творчым росце. Толькі адзінкі з беларускіх пісьменнікаў маюць сістэматычную сувязь з маладымі аўтарамі і стала дапамагаюць ім у іх творчай рабоце.

А, між тым, такая індывідуальная сувязь маладога пісьменніка з сталым літаратурным майстрам можа прынесці немалую карысць. Па свайму ўласнаму вопыту кожны пісьменнік ведае, як дарага разумнае слова, парада пры рабоце над новым творам. Тым больш дорага гэта слова, парада, якая датычыць вобраза, сюжэта, мовы твора для маладога аўтара. У жывой творчай сувязі з сталым літаратарам малады пісьменнік здабудзе такія каштоўныя веды, якія ён не вычытае ні ў адным падручніку па паэтыцы ці тэхніцы літаратурнай справы.

Само праўленне Саюза совецкіх пісьменнікаў Беларусі мала клапоціцца пра творчую вучобу моладзі.

Праўда, яно прыняло ў саюз некалькіх здольных таварышоў і стварыла габінет маладога аўтара. Але-ж габінет маладога аўтара, які з'яўляецца больш рэгістрацыйнай установай, чым творчай, абмяжоўвае сваю работу кансультацыяй людзей, што толькі-толькі пачынаюць прабаваць свае сілы ў творчасці. Больш сталыя з ліку літаратурнай моладзі і не звяртаюцца за дапамогай у габінет: ён нічым дапамагчы ім не можа.

Калі-б было створана літаратурна-творчае асяроддзе ў самім Саюзе пісьменнікаў—з чыткай і разглядам рукапісаў, з дакладамі на творчыя тэмы, дык на такія сходы, можна было-б запрашаць і маладых пісьменнікаў. Але, на жаль, такога асяроддзя ў Саюзе совецкіх пісьменнікаў Беларусі няма і пакуль-што пра гэта можна гаварыць, як пра справу будучага. Праўленне таксама не наладзіла ні аднаго творчага вечара маладога пісьменніка з канкрэтным разглядам і ацэнкай дадатных і адмоўных бакоў творчасці таго ці іншага маладога пісьменніка. Нашы крытыкі, шчодра раздаючы пахвалы на адрас літаратурнай моладзі, не знайшлі патрэбным выступіць у друку з дзелавым аналізам іх творчасці.

Секцыі Саюза пісьменнікаў, дзе павінна была быць сканцэнтравана творчая работа, мала клопатаў удзяляюць справе вырошчвання маладых пісьменнікаў. Мы разумеем, што жанр драматургіі найбольш цяжкі для аўладання маладому пачынаючаму пісьменніку. Аднак, секцыя драматургаў не займаецца творчасцю маладых драматургаў, не запрашае іх на свае сходы і толькі зрэдку дае супярэчлівыя рэцэнзіі на іх п'есы. Ва ўсякім разе ні адзін малады драматург не выяўлен секцыяй.

Пра неіснуючую секцыю празаікаў і гаварыць няма чаго, але і паэтычная секцыя, здаецца, арыентуе сваю работу толькі на карыфеяў ад перакладнай справы і наладзіла ўсяго адзін раз разгляд паэмы маладога пісьменніка (А. Жаўрука — «Крывёю сэрца»).

Усё гэта стварае атмасферу няўвагі да творчасці здольнай літаратурнай моладзі.

Асабліва недапушчальным з'яўляецца тое, што праўленне Саюза совецкіх пісьменнікаў закінула ўсякую работу з маладымі чырвонаармейскімі літаратурнымі кадрамі. У гэтай галіне спадчына шкоднікаў, якія сядзелі ў Саюзе совецкіх пісьменнікаў Беларусі, павінна быць ліквідавана неадкладна. Увага да літаратурных гурткоў у чырвонаармейскіх часцях і да творчасці кожнага чырвонаармейскага пісьменніка ў паасобку павінна стаць у цэнтры работы саюза.

Ужо каля паўгода назад праўленне Саюза пісьменнікаў БССР прыняло пастанову скліваць для маладых пісьменнікаў канферэнцыю вучэбнага характару, але гэта пастанова і па сёнешні дзень застаецца на паперы. А, між тым, такая канферэнцыя, па-дзелавому арганізаваная, можа прынесці нямала карысці пачынаючым пісьменнікам. На такой канферэнцыі трэба зрабіць аналіз твораў маладых аўтароў, паказаць ім на іх хібы, промахі, навучыць іх літаратурнаму майстэрству. На такой канферэнцыі ў якасці дакладчыкаў павінны выступіць лепшыя нашы пісьменнікі, якія не толькі змогуць даць аналіз таго ці іншага твора маладога аўтара, але і расказаць пра вопыт сваёй уласнай работы над творам.

Партыя большэвікоў і вялікі правадыр народаў таварыш Сталін перад усімі ўчасткамі сацыялістычнага будаўніцтва, перад усімі кіраўнікамі і партыйнымі арганізацыямі паставілі задачу смялейшага вылучэння моладзі. Толькі саюз пісьменнікаў і дагэтуль застаецца ў баку ад выканання гэтай вялікай задачы. Зразумела, што вылучэнне гэта не трэба разумець, як ігнараванне інтарэсаў сталых літаратурных майстроў. Такое разуменне было-б шкодным і антыпартыйным. У цэнтры ўвагі саюза стаяць людзі, якія ўзбагачаюць нашу краіну новымі высокамастацкімі творамі. Няправільна было-б разумець увагу да маладых літаратараў і як запаўненне імі бюракратычных канцылярый Саюза пісьменікаў. Гэта-б толькі пагубіла іх, як пісьменнікаў.

Сапраўдная ўвага да маладых аўтароў павінна заключацца ў сістэматычнай творчай дапамозе ім ва ўвазе да іх рукапісаў, у імкненні дапамагчы ім у аўладанні літаратурным майстэрствам.

Саюз пісьменнікаў павінен падумаць аб вучобе маладых літаратараў — і творчай і агульна-адукацыйнай. Саюз пісьменнікаў павінен дапамагаць усяляк, у тым ліку і матэрыяльна, тым маладым пісьменнікам, якія вучацца ў вышэйшых і сярэдніх навучальных установах.

Нарэшце, ёсць настойлівая неабходнасць у нашых маладых літаратараў мець магчымасць збірацца разам, абмяркоўваць свае творы і актуальныя літаратурныя праблемы, дзяліцца думкамі з старэйшымі пісьменнікамі. Бяздзейны цяпер клуб совецкіх пісьменнікаў БССР, пры ўмове прызначэння туды сур'ёзных кіраўнікоў, мог-бы з'явіцца месцам для абмену вопытам тых маладых пісьменнікаў, якія жывуць у Менску.

І Саюз совецкіх пісьменнікаў БССР, і яго партыйная арганізацыя не ўдзяляюць патрэбнай увагі комсамольскай арганізацыі пісьменнікаў, дзе аб'яднаны маладыя літаратары. Партарганізацыя не цікавіцца, чым займаецца комсамольская арганізацыя, а сама комсамольская арганізацыя, прыкладна, адзін раз у месяц збіраецца на палітзаняткі і яшчэ радзей на сходы па абмеркаванню бягучых пытанняў. Ні разгляду творчасці комсамольцаў, ні пастаноўкі дакладаў на творчыя тэмы ў арганізацыі не было ўжо колькі год.

Саюз совецкіх пісьменнікаў БССР павінен перайсці ад агульных размоў пра ўвагу да маладога пісьменніка да канкрэтных спраў.

Гэтага ад яго патрабуе партыйная, совецкая і пісьменніцкая грамадскасць.

АДАРВАНАСЦЬ АД ЖЫЦЦЯ

Гутаркі аб палепшанні работы ў Саюзе пісьменнікаў не новыя. Шмат пісалася і гаварылася аб гэтым. Зараз на парадак дня зноў усплывае гэта пытанне. Відавочна, што ранейшае абмеркаванне пытання, як палепшыць работу нашага саюза, не дало ніякіх вынікаў.

Што, на маю думку, замінае нашай рабоце і не ставіць пісьменніка ў такія ўмовы, пры якіх яго работа была-б больш плённай і па якасці і па колькасці?

У практыцы пісьменніцкай работы ёсць прыклады, на якія варта звярнуць нам увагу. Усім вядомы высокамастацкія творы пісьменніка Шолахава і яго метады работы. Ці не варта было-б узяць і нам з яго прыклад? Асноўнае, што стаўлю я ў загану нашым пісьменнікам гэта — іх адарванасць ад жыцця. Пра гэта я гаварыў не адзін раз і паўтараю цяпер. Большасць нашых пісьменнікаў сядзіць на адным месцы і не папаўняе сваіх назіранняў над жыццём. Навакольная-ж абстаноўка прыглядаецца і не хвалюе іх. Другое, што зніжае нашу мастацкую прадукцыю, гэта — не дужа вялікі інтэлектуальны пісьменніцкі багаж. Мы мала вучымся ў жыцця і мала чэрпаем з кніг.

У нашым асяроддзі адсутнічаюць ідэйныя запросы. У нас не пачуеш гарачых спрэчак з повату тых ці іншых творчых праблем. Не ставяцца яны і ў нашым друку. Не добра і тое, што многія пісьменнікі загружаюцца работай, не маючай непасрэдных адносін да творчасці пісьменніка. Аб сабе таксама скажу, што мая адміністратарская работа страшэнна замінае маёй непасрэднай пісьменніцкай рабоце. Я шмат гадоў адчуваю патрэбу па-сапраўднаму ўзяцца за сваю работу, асвяжыць запас назіранняў над жыццём, над моваю, у якой мы творым, глыбей вывучыць аб'екты сваёй творчасці.

Самае важнае, на што нам трэба звярнуць увагу, гэта — усведаміць сваю ролю, як пісьменніка, адчуць сваю адказнасць, як пісьменніка, перад шырокімі масамі сваіх культурна-выраслых чытачоў і ставіцца да сабе, як да пісьменніка ў поўнапенным значэнні гэтага слова. Доўг наш перад чытачамі нязмерна вялікі, усведамленне-ж адпаціць гэты доўг складае вялікую дыспрапорцыю з ім.

Якуб КОЛАС.

АБУРАЮЧАЕ ПАРУШЭННЕ ПРЫНЦЫПАЎ ДЭМАКРАТЫІ

Якім павінен быць наш Саюз совецкіх пісьменнікаў, чым ён павінен займацца? Гэта пытанне турбавала і турбуе нашых пісьменнікаў. Па гэтаму пытанню пісьменнікі дзесяткі разоў выступалі на сходах, нарадах, у прыватных гутарках. Яны давалі парады, часам самі браліся за саюзную работу, але заўсёды канчалася тым, што яны адыходзілі ад гэтай работы і... садзіліся пісаць. Потым здараўся чарговы прарыў, пісьменнікі адрываліся ад сваёй работы, завіхаліся вакол загрузнуўшага воза свайго праўлення, лаялі фурманаў, дапамагалі—хто крыкам, хто рукамі, але канчалася гэта тым, што пісьменнікі паранейшаму разыходзіліся па хатах пісаць.

І так павялося, што не праўленне дапамагае пісьменніку, а пісьменнік праўленню што пісьменнік піша да таго часу, пакуль яго не пакліча праўленне, а як паклікала праўленне—у пісьменніка няма часу пісаць. Так павялося, што грошы, адпускаемыя на работу саюза, процантаў на 90 не маюць ніякага дачынення да творчай дапамогі. У чым справа? Чаму праўленне саюза непазбежна ператвараецца ў бюракратычную машыну, у дэпартамент па справах літаратуры?

Перш-на-перш таму, што праўленне амаль зусім не адчувае сваёй адказнасці, груба кажучы—падсправаздачнасці агульнаму сходу пісьменнікаў. Яно, выбранае на з'ездзе, да новага з'езда лічыць сябе вярхоўным органам, які стаіць над саюзам пісьменнікаў, кірує ім па свайму ўласнаму разуменню. Калі якую-небудзь уладу над сабой і прызнае праўленне саюза, дык толькі з боку вышэйшых кіруючых органаў, але ніяк не знізу. У выніку гэтага атрымліваецца поўная безадказнасць і бюракратычныя скажэнні.

Назавіце мне хоць адну арганізацыю, якая ўмудрылася-б у нашы дні, калі ўсюды разгортваецца шырокая дэмакратыя, ні разу не адчытацца перад сваімі выбаршчыкамі. Назавіце мне такую арганізацыю, дзе-б усесаюзнае праўленне ні разу за чатыры годы не паслала свайго кіраўніка ці адказнага работніка дапамагчы рэспубліканскім органам (парадныя выезды ў лік не ідуць), нават тады, калі справы гэтых рэспубліканскіх арганізацый уладарна патрабавалі ўмяшальніцтва цэнтральнага праўлення? Чым вытлумачыць, што цэнтральнае праўленне ў такіх выпадках не толькі самаўхілялася, але рабіла выгляд, што яго і зусім на свеце не было?

Знайдзіце мне яшчэ такую арганізацыю, якая, ігнаруючы выбары, праведзеныя з'ездам, самавольна ўключала-б, нават без пастаноўкі гэтага пытання на пленуме, у члены пленума любога чалавека. Гэта ўключэнне ідзе нават не праз кааптацыю, а проста так, пасылкай апаратам саюза запрашэння быць членам пленума (?!) Як відаць, і выключэнне з членаў пленума робіцца такім-жа чынам.

Усё гэта можна сказаць і аб нашым праўленні саюза, адказнасць за работу якога разам з іншымі нясе і аўтар гэтых радкоў. Ці не абураючай адсутнасцю адказнасці перад пісьменнікамі можна растлумачыць той факт, што людзі, абсалютна згубіўшыя давер'е пісьменнікаў, людзі, якія сваім кар'ерызмам заслужылі нянавісць пісьменнікаў, насільна ўтрымліваюцца ў выбарных органах саюза?

Такія адносіны да масы, такі адрыў ад мас, такое забыванне сваёй адказнасці перад масамі, такое ігнараванне волі мас стала магчымым толькі таму, што кіраўніцтва ўсесаюзнага праўлення, а на яго гледзячы і беларускае праўленне махнулі рукой на сваіх выбаршчыкаў, на пісьменнікаў і заняліся гульнёй у кіраўніцтва згубілі апору ў масах.

Ці-ж трэба дзівіцца, што і выбаршчыкі таксама махнулі, да пары да часу, рукой на сваіх кіраўнікоў: няхай забаўляюцца, абы не... перашкаджалі працаваць, бо на дапамогу з іх боку ніхто не спадзяецца.

Да таго часу, пакуль нашы кіраўнікі не зразумеюць сталінскіх слоў аб абавязках дэпутатаў, пакуль самі выбаршчыкі не пачнуць ажыццяўляць сваё права на адкліканне недастойных выбраннікаў,—да таго часу зрухаў у рабоце саюзных органаў мы бачыць не будзем.

Другая прычына дрэннай работы—няўвага да творчых пытанняў. У Саюзе пісьменнікаў цікавяцца ўсім, апрача таго, для чаго створан саюз пісьменнікаў. Як ні дрэнна былі арганізаваны пленумы па творчых пытаннях, але яны цікавілі пісьменніка. Колькі год ні ўсесаюзнае, ні беларускае праўленне не мае такіх пленумаў? Гады тры, калі не больш. Творчыя дыскусіі ідуць па-за сценамі праўлення саюза, паміж асобнымі пісьменнікамі. Любы новы твор сустракаецца ажыўленай дыскусіяй хоць-бы тых, хто яго прачытаў (а тры-чатыры пісьменнікі абавязкова прачытаюць яго пры выхадзе ў свет). Праўленне-ж саюза не цікавіцца гэтымі дыскусіямі і дзіву даецца—чаму гэта на пісьменніцкія сходы і вечары прыходзіць толькі шматлікі апарат саюза і літфонда з чадамі і дамачадцамі, але не прыходзіць пісьменнік?

На маю думку дзівіцца няма чаго: не можа тав. Самуйлёнак з асаблівай удзячнасцю адносіцца да праўлення саюза, калі ў часе напісання свайго цікавага рамана пра Грузію ён бачыў з боку асобных кіраўнікоў саюза ўвагу толькі з ветлівасці, не больш. А чаму-б саюзу не наладзіць чытку і абмеркаванне гэтага рамана? А чаму-б Самуйлёнка, які так багата папрацаваў над тэматыкай Грузіі, не ўключыць было ў дэлегацыю на Руставелеўскі пленум?

Нават нашы старэйшыя пісьменнікі — Я. Колас, Зм. Бядуля — скардзяцца на тое, што пісьменніцкая арганізацыя няўважліва адносіцца да іх творчасці. Што-ж могуць сказаць тады пра свой саюз больш маладыя пісьменнікі?

Трэцяя прычына — бяссілле саюза і тое, што ён сам прымірыўся з гэтым бяссіллем. Калі патрэбна якая-небудзь дапамога, хоць-бы ў пытаннях азнаямлення з матэрыялам, ці дапамога ў бытавых пытаннях, — пісьменнік атрымае іх у два разы хутчэй, калі сам звернецца да партыйных ці совецкіх арганізацый. Звярнуўшыся ў саюз, ён рызыкуе зусім не атрымаць дапамогі. Значэнне-ж думкі саюза, скажам, для Дзяржаўнага выдавецтва, набыло такую адмоўную славу, што пісьменнікі перастаюць нават заікацца аб гэтым. І гэта не залежыць ад аўтарытэтнасці ці неаўтарытэтнасці кіраўнікоў (аўтарытэт, літаратуры і многіх пісьменнікаў вялікі), а проста ад таго, што гэтыя «дробязі» занядбаны ў рабоце саюза і ён мірыцца з бюракратызмам другіх, сам будучы бюракратычным.

Ці ведаюць гэта кіраўнікі? Ведаюць. Ці згодны яны прызнаць гэта? Згодны. Больш таго, яны, нястомна б'ючы сябе ў грудзі, гатовы нагаварыць на сябе больш, чым скажа дзесятак пісьменнікаў. Але ці гарантавала гэта ажыўленне работы? Практыка паказала адваротнае.

А трэба не так ужо багата. Трэба нават мала: зацікавіцца работай пісьменніка, бачыць у пісьменніку не аб'ект сходаў, нарад, не аб'ект для адміністрацыйных практыкаванняў, а тварца, стваральніка літаратуры, стваральніка мастацкіх каштоўнасцей, якому праўленне абавязана дапамагаць, якога абавязана вучыць і вучыцца ў яго. Вось і ўсё, што трэба ад праўлення саюза—ці, прынамсі, большая частка таго, што трэба.

М. КЛІМКОВІЧ.

ПЕРШЫ З'ЕЗД ПРОФСАЮЗА РАБОТНІКАЎ МАСТАЦТВАЎ СССР У МАСКВЕ.
На здымку: нар. арт. СССР Н. П. ХМЕЛЁЎ і засл. арт. РСФСР Е. Д. КРУГЛІКАВА на з'ездзе.
Саюзфота.

ЧЫНОЎНІЦКІ ДЭПАРТАМЕНТ

Прайшоў студзень, наступіў ужо люты 1938 года, але на кніжным рынку не з'явілася яшчэ ні адной кніжкі беларускага пісьменніка. Дзяржаўнае выдавецтва Беларусі гэты факт, мусіць, не вельмі трывожыць. Практыка гэтай установы паказала, што людзі, якія кіруюць выданнем мастацкай літаратуры, адносяцца да справы абыякава, раўнадушна, бесклапотна. Яны, так званыя «кіраўнікі», сядзяць у габінетах і складаюць планы, але выконваюць гэтыя планы вельмі дрэнна.

У 1937 годзе чорным па беламу было запісана ў плане надрукаваць 27 новых твораў беларускіх пісьменнікаў. Аднак, в друку зыйшла і знаходзіцца ў продажы толькі 8 кніг (кастрычніцкая серыя). І ўсё-ж мастацкі сектар «рапартуе» пра выкананне плана. Ён нават называе лічбу: з 100 кніг, намечаных па ўсяму плану сектара, выдана 76. Адкуль-жа ўзялося яшчэ 68 кніг? Аказваецца, што гэтыя 68 кніг з'яўляюцца механічным перадрукам з шматлікімі памылкамі кніг, выданых іншымі выдавецтвамі.

Горшае становішча ў сектары юнацкай літаратуры, які з намечаных 219 кніг выдаў усяго толькі 40. А сектар літаратуры нацменшасцяў з 90 кніг — выдаў толькі 23, прычым, ні адной кнігі яўрэйскага пісьменніка БССР у 1937 годзе гэты сектар не выдаў.

Калі меркаваць па лічбах, то асноўная работа мастацкага сектара Выдавецтва Беларусі зводзіцца да перадруку. Гэта абумоўлена тым, як тлумачыць старшы рэдактар сектара мастацкай літаратуры тав. Дашкевіч, што на кнігах, перадрукаваных з іншых выданняў, можна добра зарабіць. Прылаўкі кніжных магазінаў завалены кнігамі, перадрукаванымі з выданняў іншых выдавецтваў. Праўда, гэта кнігі вельмі карысныя патрэбныя беларускаму чытачу, і ён-бы з радасцю купіў іх. Але-ж не купляе, таму што кнігі гэтыя друкуюцца Выдавецтвам Беларусі неахайна, з памылкамі, у непрыгожых вокладках, на дрэннай паперы.

Бывае і так — знаходзяцца рэдактары тыпу Бранейзена, якія выпраўляюць нават Чэрнышэўскага, не зважаючы на тое, што скажаюць класічны твор. Калі-ж такі твор перакладаецца, дык знаходзяцца перакладчыкі, якія, не ведаючы ні рускай, ні беларускай мовы, спяшаючыся як мага больш перакласці і хутчэй атрымаць грошы, нявечаць твор. І ўжо стылісты выдавецтва як-небудзь даводзяць пераклад да друкарні. Яны на свой густ і розум выпраўляюць пераклад і расстаўляюць знакі прыпынку. Усім вядома, што гэтая практыка скампраметавала выдавецтва і таму кнігі яго выдання не карыстаюцца ў чытача давер'ем. Час ужо навучыцца Выдавецтву Беларусі паважаць совецкага чытача. Час ужо навучыцца выдаваць кнігі своечасова.

Творы А. С. Пушкіна, якія былі перакладзены і прызначаны да выдання ў 1937 годзе да стагоддзя з дня смерці вялікага рускага паэта, наўрад ці выйдуць і ў 1938 годзе.

А было і так, што дзве цікавыя кніжкі для дзяцей — «Міколка паравоз» і «Пра смелага ваяку Мішку» М. Лынькова марынаваліся ў выдавецтве тры гады.

Вось прыклад «аператыўнасці» ў рабоце выдавецтва.

Адносіны да беларускіх пісьменнікаў з боку выдавецтва няўважлівыя, грубыя. Скажам проста, — выдавецтва не хоча працаваць з пісьменнікам, усяк ігнаруе яго, робіць усё, што залежыць ад яго, каб «адпугнуць» пісьменніка ад гэтай установы.

Так, напрыклад, З. Бядуля падпісаў умову на пераклад твораў Шолам-Алейхема з яўрэйскай на беларускую мову. Але старшаму рэдактару мастацкага сектара тав. Дашкевіч пасля заключэння ўмовы прышла ў галаву думка змяніць умову. І яна змяніла яе без згоды Бядулі. Прычым, калі Бядуля, абураны такім свавольствам, выказаў незадавальненне, дык яна назвала яго «рвачом». І так абзываюць чалавека, які 30 год працуе ў галіне літаратуры!

Што ўжо і гаварыць пра адносіны выдавецтва да моладзі.

У заг. мастацкім сектарам тав. Дашкевіч ёсць даволі школьная тэорыя, што кніжку беларускага пісьменніка не купляюць, а таму тыраж яе павінен быць найменшым. Гэту тэорыю яна і рэалізуе на практыцы.

Маладая паэтэса Э. Агняцвет здала зборнік новых вершаў. Падпісала ўмову з выдавецтвам на сярэдні тыраж. Але, калі давялося кніжку друкаваць, дык выдавецтва задумалася зрабіць настолькі малы тыраж, што невялічкі зборнік вершаў каштаваў-бы 10 рублёў, а то і больш. Для таго, каб кніжка была больш таннай, трэба было павялічыць яе тыраж, але Дашкевіч зноў-такі заявіла, што беларускія кніжкі дрэнна купляюць.

Комсамолка Агняцвет за апошні час напісала рад цікавых вершаў і паэму «Фелікс Дзержынскі», якая ацэнена як крытыкай, так і чытачамі далатна. А выдавецтва ставіць маладую паэтэсу ў такія ўмовы сваёй тыражнай «палітыкай» і празмернымі цацанкамі, што кніга Агняцвет сапраўды рызыкуе не дайсці да чытача. Потым тая-ж Дашкевіч будзе крычаць пра тое, што «беларускую кніжку не купляюць». Нам вядома, што гэтак-жа здзекваліся і з п'есы М. Клімковіча «Кастрычна Жарнасек», адмаўляючыся друкаваць яе па прычыне «нерэнтабельнасці».

Непавага да пісьменнікаў, недаацэнка іх працы стала сістэмай работы выдавецтва. Творы народнага паэта Я. Коласа вывучаюцца ў школах. Вершы, аповесці, паэмы і апавяданні яго чытаюць сотні тысяч чытачоў не толькі ў БССР, але і за межамі нашай рэспублікі. А выдавецтва да гэтага часу не ўправілася выдаць паэму «Новая Зямля», яшчэ не выданы п'есы «Вайна вайне» і «У пушчах Палесся». Рад вершаваных і празаічных твораў, якія ўключаны Наркамасветы БССР у праграмы для вывучэння ў сярэдніх і вышэйшых школах, не выдаюцца. Рэдактар тав. Дашкевіч даўно ўжо трымае ў сваім партфелі гэтыя творы Коласа, але аб выданні іх яшчэ і гутаркі няма. А чаго варты такі факт, калі выдавецтва пры друказанні збору твораў Я. Коласа нават не ўгадняе плана выдання з аўтарам, а складае томы па свайму густу.

Дзяржаўнае выдавецтва Беларусі — фабрыка кнігі, культурная ўстанова. Таму кіраваць гэтай установай павінны культурныя людзі, якія ведаюць літаратуру, мову, маюць мастацкі густ. Толькі пры гэтых умовах можна спадзявацца, што чытач атрымае добраякасную кнігу. Аднак, для мастацкага сектара Выдавецтва Беларусі і для яе кіраўніка тав. Дашкевіч гэтая прапісная ісціна не закон. Для таго, каб перакласці мастацкі твор, трэба ведаць мову, быць добра знаёмым з літаратурай.

Варта пазнаёміцца з людзьмі, якіх прыцягвае выдавецтва ў якасці перакладчыкаў. У гэтым спісу вы можаце сустрэць газетных работнікаў, кіжаўцаў, карэктараў, стылістаў, студэнтаў (юрыдычных і педагагічных факультэтаў), але, на вялікі жаль, мы амаль не сустрэнем у гэтым спісу пісьменнікаў. Выдавецтва, мусіць, лічыць, што пісьменнікаў не абавязкова прыцягваць да перакладаў мастацкай літаратуры. А тав. Дашкевіч дазваляе сабе развязна заяўляць, што «Э. Самуйлёнка нельга скарыстаць у якасці перакладчыка». Некаторыя малапісьменныя стылісты з выдавецтва, не ведаючы беларускай мовы, лічаць, што і... Глебка таксама дрэнны перакладчык. Дайшлі да таго, што стылісту Сапрыка даручылі выпраўляць пераклад тома Горкага, куды ўваходзяць і вершаваныя рэчы, які быў зроблен паэтам Глебка культурна, мастацка і добрасумленна. Паэт працаваў над перакладам паўтара гады і ўрэшце рэшт ўся яго работа ідзе на нішто. Выдавецтва наводзіць свой стыль, які значна абядняе мову Горкага. Вось некалькі прыкладаў гэтых правак:

У Глебкі:

Аскабалак.
З'едліва.
Схіблена.

У Сапрыкі:

Асколак.
Ехідна.
Парочна.

Гэты прыклад сведчыць аб тым, што людзі не ведаюць беларускай мовы.

Мастацкі сектар Дзяржаўнага выдавецтва Беларусі несур'ёзна падыходзіць да перакладу класічных твораў. Так, напрыклад, «Былое і думы» Герцэна даручаецца перакладаць карэктару Гурыну, «Мёртвыя душы» Гогаля перакладае стыліст Гарбацэвіч, «Выбраныя творы» Гогаля будуць перакладзены кіжаўцамі Батурыным і Траццьяковым. Прычым усе гэтыя людзі перакладаюць мастацкія творы ўпершыню. Можна загадзя сказаць, што з гэтымі перакладамі названыя перакладчыкі не справяцца, таму, што ў іх не хопіць ні вопыту, ні культуры, ні ведаў, каб добраякасна перакласці класічныя творы. Гэта вялікая творчая работа, якую могуць выканаць толькі пісьменнікі, і то больш вопытныя.

Выдавецтва хоча выхоўваць новыя кадры перакладчыкаў. Гэта, зразумела, пахвальная задача. Але нельга псаваць класічны твор і кампраметаваць і саміх перакладчыкаў, даручаючы ім работу не па сілах.

Не трэба забываць, што пераклады класікаў будуць чытаць дзесяткі тысяч беларускіх чытачоў, на перакладзеных творах будзе выхоўвацца наша змена, таму трэба, каб пераклады былі зроблены культурна.

Проста анекдатычна, што малапісьменным людзям тыпу Варатынскага і Маеўскага для спробы сваіх сіл у справе перакладу даюцца такія творы, як «Рэвізор» Н. Гогаля і «Кола Браньён» Р. Ролана.

Два газетныя работнікі Новікаў і Барысёнак па ўласнай ініцыятыве пераклалі раман «Лётчыкі» І. Рахілы. Раман па якасці невысокі, а пераклад і таго ніжэй. Але ўсё-ж выдавецтва прыняла гэтую кнігу да друку.

Само выдавецтва было зацікаўлена ў стварэнні секцыі перакладчыкаў пры Саюзе пісьменнікаў і часта бажылася, што будзе прыслухоўвацца таксама да голасу паэтычнай секцыі. А, між тым, практыка паказала, што выдавецтва плюе на ўсякія рэкамендацыі секцыі перакладчыкаў і паэтычнай секцыі.

Доўгі час працаваў у выдавецтве ў якасці карэктара тав. Леўданскі. З прыходам Дашкевіч на пасаду старшага рэдактара аддзела мастацкай літаратуры Леўданскага вылучылі ў стылісты і адначасова сталі даручаць адказныя пераклады — «Хлеб» А. Талстога, «Яны не пройдуць» Сінклера, «Запалка» — Э. Заля, «Звычаі Расцераевай вуліцы» Г. Успенскага. На наш погляд маладому перакладчыку цяжка справіцца з такімі рознастайнымі творамі, аднак, з гэтым ніхто не лічыцца.

Нарэшце, ёсць і такі факт. Пісьменнік С. Гусеў напісаў аповесць «Шлях юнака» размерам на 17 аркушаў. Выдавецтва, пазнаёміўшыся з гэтым творам, заключыла з Гусевым умову. Але, паколькі аповесць была неапрацаванай, выдавецтва даручыла пісьменніку К. Чорнаму «апрацаваць» яе. Перад Чорным была пастаўлена задача не апрацоўкі твора Гусева, а напісання новай аповесці. Чорны напісаў аповесць на пяць аркушаў. І гэта замест таго, каб прымусіць самога Гусева працаваць над творам. Безумоўна, што такое выхаванне маладых пісьменнікаў нікому непатрэбна. А адзін аркуш гэтай прозы абыходзіцца выдавецтву ў паўтары тысячы рублёў.

Бязладдзе, якое мае месца ў Белдзяржвыдавецтве, прывяло да таго, што ў 1937 годзе выдана толькі адна кніжка маладога пісьменніка, а ў план 1938 года ні адзін з таленавітых маладых паэтаў і празаікаў не ўключаны. Да гэтага часу выдавецтва не друкуе таксама драматургічных твораў, не гледзячы на тое, што ў беларускіх тэатрах даўно ідуць п'есы Коласа, Бядулі, Крапівы. І наогул, рэпертуару самадзейнага тэатра выдавецтва не аддае ніякай увагі.

Рад кніг, падрыхтаваных да друку ў 1937 годзе, напрыклад, зборнік вершаў «Нашы дні» Я. Коласа і другі том збору яго твораў, выбраныя вершы Глебкі, выбраная сатыра Крапівы, зборнікі апавяданняў Пасляднівіча, Глазырына, а таксама перакладныя кнігі ляжаць у друкарні і не выдаюцца. Выдавецтва матывуе гэта тым, што друкарня выпускае цяпер падручнікі і не можа выдаваць мастацкую літаратуру. У гэты-ж час Выдавецтва Беларусі выдае 21-тысячным тыражом кнігу «Тэхніка масажу». Відаць, выдавецтва якна пераўнадушна да масажнай справы.

І, нарэшце, нам зноў хочацца вярнуцца да плана. Што-ж будзе выдана ў 1938 годзе? У плане Дзяржаўнага выдавецтва Беларусі запісана, што кнігі вершаў для яго рыхтуюць Я. Купала, Я. Колас, П. Глебка, П. Броўка, К. Крапіва, І. Шапаваў, А. Куляшоў, Э. Агняцвет і М. Клімковіч.

Таксама Выдавецтва Беларусі мяркуе выдаваць прозу: З. Бядулі, М. Лынькова, К. Чорнага, Э. Самуйлёнка, І. Шапавалава, Хв. Шынклера, М. Пасляднівіча, В. Глазырына, Ю. Віцьбіча.

А ці ведае выдавецтва, у якой стадыі работы знаходзяцца творы гэтых пісьменнікаў? Ці цікавілася яно калі гэтым? Не. Не ведае і ніколі не цікавілася.

У заключэнне трэба сказаць, што выданнем мастацкай літаратуры кіруюць людзі, якія не цікавяцца літаратурай. Яны не любяць яе і не лічаць сваёй роднай справай. У большасці гэта людзі выпадковыя, недастаткова падрыхтаваныя для справы выдання мастацкай літаратуры. Таму неабходна ўкамплектаваць Выдавецтва Беларусі кваліфікаванымі людзьмі, пачынаючы ад рэдактара і канчаючы карэктарамі.

Е. АЛЕКСАНДРАЎ.

Шкоды больш, чым карысці

Аб руска-беларускім слоўніку, які выйшаў з друку ў 1937 годзе, ужо даваліся некаторыя заўвагі ў газетах. Але гаварылася мала і павярхоўна. Глыбокай і сур'ёзнай крытыкі не было. А кніга гэта вымагае неадкладнай сігналізацыі аб шкоднасці.

Не гаворачы пра арфаграфічныя памылкі, блытаніну правапісу і бессістэмнасць падачы матэрыялу, аб чым у дастатковай меры было сказана, трэба падкрэсліць асноўную і найгалоўную загану руска-беларускага слоўніка — гэта няправільнае тлумачэнне слова. Некаторыя словы ў пададзеным тлумачэнні набываюць нават палітычна варожы сэнс.

Дастаткова прывесці са слоўніка такі прыклад:

перакладзена —

Жалкий — варты жалю (г. зн. достойный сожаления. — П.). Вядома, што рускае слова «жалкий» адпавядае паняццю «нікчэмны». Слова гэтае мае адценне пагарды, а не спачування. Паводле слоўніка мы маем адваротнае.

Зусім нядбайна і безадказна аднесліся ўкладальнікі слоўніка і да раду іншых слоў. Прыклад: «**обморок** — непрытомнасць» і «**невменяемость** — непрытомнасць». Усім вядома, што словы «невменяемость» і «обморок» — розныя паняцці.

Да слова «умалишенный» у слоўніку даюцца недакладныя тэрміны: «звар'яцелы, вар'ят».

Адсутнасць многіх амонімаў і сінонімаў таксама робіць слоўнік нежыццёвым, безпаможным.

Слоўнік дае: «**дряхлый** — трухлявы, спарахнелы».

Прыгадаем з класічнага верша:

Что ты, дряхлая старушка,
Приуныла у окна?

Карыстаючыся слоўнікам, можна зняважыць Пушкіна.

Альбо яшчэ прыклады: «Прекрасный— прыгожы», «Красный — чырвоны», «брань — лаянка, сварка».

Іншых сэнсавых адценняў слоўнік не дае. А карыстаючыся гэтымі тэрмінамі, перакладчык можа нарабіць шмат памылак. Нельга-ж слова «прыгожы», якое больш адпавядае рускаму слову «красивый», ужываць у перакладзе рускіх фраз «прекрасный товарищ», альбо «прекрасный человек». Таксама будзе недарэчным падмяняць словам «чырвоная» слова «красная» у выразах «красная девица», «красная весна», «Красная площадь». Тут слова «красная» мае старадаўняе паходжанне. Яно ідзе ад слова «краса» (красная — красивая) і, зразумела, застаецца непарушным у беларускім лексіконе.

А як будзе перакладзены па слоўніку выраз «на поле брани»? Тэрміны «лаянка» альбо «сварка» тут таксама не падыходзяць.

Можна прывесці багата падобных прыкладаў з памянутага слоўніка.

Складальнікі слоўніка і яго рэдактар, відаць, самі адчувалі беднасць свайго лексікона і каб крыху папоўніць гэты прабел, пастараліся даць у некаторых месцах пабольш сінонімаў, чым яшчэ больш пагоршылі справу. Так, да слова «гардина», яны апрача адпаведнага тэрміна, далі лішняе слова «фіранка», да слова «веселость» — лішняе слова іншага сэнсу «вяселле». Да слова «уют», апрача «утульнасць», дадзены два, калі можна сказаць, дзікія сінонімы: «прытулак», «зацішак». І сам-жа слоўнік прызнае: «**приют**—прытулак; **затишье**— зацішша, зацішак».

Усім зразумела, што зацішак, прытулак і ўтульнасць нічога агульнага і блізкага паміж сабой не маюць.

І да чаго толькі можна дайсці! «Колосс» — веліч, гігант — становіцца ў беларускім тэксце слоўніка звычайным коласам (гл. стар. 149: «колосс—колас»).

А ці магчыма прыдумаць большую бязглуздзіцу, як падобная:

«**Четырежды** — чатыры па чатыры» (ст. 479). Нават націск на апошнім слове пастаўлены дзеля смеху ў канцы.

Думка, што гэтым слоўнікам можна карыстацца, крытычна адносячыся да яго, — небальшавіцкая, прымірэнчая думка. Крытычна карыстацца слоўнікам зможа той, хто добра ведае беларускую мову з усімі яе тонкасцямі, нюансамі. Але такому мовазнаўцу бадай і непатрэбны слоўнік.

Як відаць з усяго, такі «дапаможнік» мала прыносіць карысці, а найбольш шкоды. Многія савецкія ўстановы пры перакладах з рускай мовы на беларускую цалкам давяраюцца слоўніку. Толькі пры напатканні такіх месцін, як «чатыры па чатыры», і іншых жахлівых кур'ёзаў давер'е чытача губляецца, падрываецца аўтарытэт і самой Акадэміі навук БССР, пад маркай якой выйшла гэтая непісьменная кніга.

ПЕРАКЛАДЧЫК.

НАДЗЕЯ НЕ АПРАЎДАЛАСЯ

Пытанне аб прывядзенні ў парадак беларускага правапісу і аб руска-беларускім слоўніку мае вельмі вялікае значэнне, тым больш, што ворагі народа нямала зрабілі для заблытвання правапісу.

З вялікай надзеяй чакалі мы выхаду руска-беларускага слоўніка, спадзяючыся, што ён будзе сур'ёзным дапаможнікам у вывучэнні беларускай мовы. Але надзея наша не апраўдалася. Прачытаеш правапіс, зверышся з слоўнікам, а потым, чытаючы цэнтральныя беларускія газеты, задаеш сам сабе пытанне: як-жа пісаць, каму, ўрэшце, верыць?

Калі прытрымлівацца правапісу, то трэба пісаць: «эскадрылья», «штыкі», «Тэрахоўка», «Асіпавічы», «Асвея», «сапернік», «парučык», «сажалка». Але газеты гэтага напісання не прытрымліваюцца, а ў руска-беларускім слоўніку пішацца: «Освея», «Осіпавічы» (стар. 252).

Больш усяго здзіўляе тое, што ёсць значныя разыходжанні паміж правапісам і слоўнікам.

У слоўніку шмат неахайнасцей і недакладнасцей у перакладах з рускай мовы на беларускую. Вось адзін прыклад. Рускае слова «неистовый» слоўнік тлумачыць так: «шалёны, раз'юшаны».

Што-ж атрымаецца, калі мы будзем прытрымлівацца руска-беларускага слоўніка пры перакладзе на беларускую мову ўсім вядомага выражэння «Неистовый Виссарион» (Бялінскі)? Ясна, што атрымаецца паклёп на вялікага рускага крытыка.

Яшчэ горш абстаіць справа з напісаннем іншамоўных уласных імёнаў і геаграфічных назваў. «Звязда» і «Чырвоная змена» не прытрымліваюцца ні правапісу, ні руска-беларускага слоўніка. Словы «Шміт», «Кранштат», «Нью-Іорк» яны пішуць «Шмідт», «Кранштадт», «Нью-Ёрк» і т. д.

Руска-беларускі слоўнік павінен стаць дапаможнікам у рабоце журналістам, выкладчыкам і студэнтам. Пара пакончыць ужо з існуючай блытанінай.

Г. КАНАВАЛАЎ, В. БУРНОСАЎ.

ПРАЎЛЕННЕ НЕ ЦІКАВІЦЦА РАБОТАЙ ЯЎРЭЙСКАЙ СЕКЦЫІ

Пытанні творчага характару, узнятыя групай пісьменнікаў на старонках «Праўды», заўсёды сталі ў цэнтры ўвагі кожнага асобнага пісьменніка, хоць не заўсёды гэтымі пытаннямі займаліся ў патрэбнай меры кіруючыя органы Саюза савецкіх пісьменнікаў.

Калі ўзяць яўрэйскую секцыю ССПБ, то трэба сказаць, што бюро секцыі мала ўвагі ўдзяляла творчым пытанням. Праўда, за апошні месяц бюро секцыі правяло два літаратурных дакладнікі, прысвечаных работам пачынаючых пісьменнікаў. Але гэтага, зразумела, вельмі мала, калі выходзіць з патрэбы ў такіх літаратурна-творчых дакладніках.

Дрэнна абстаіць справа літаратурнай кансультацыі на яўрэйскай мове. Пры габінеце пачынаючага аўтара няма сталага кансультанта па яўрэйскай літаратуры, а патрэба ў ім вялікая. Бюро яўрэйскай секцыі ССПБ неаднаразова ставіла гэта пытанне перад праўленнем Саюза. Праўленне вынесла адпаведную пастанову, але трэба сказаць з усёй рашучасцю, што адносіцца яно да гэтай важнай справы абыякава і марудзіць з правядзеннем прынятай пастановы ў жыццё.

Тое-ж самае адбываецца са сталым адказным працаўніком для бюро яўрэйскай секцыі. Па гэтаму пытанню таксама ёсць пастанова, але далей пастановы справа не пайшла. Зноў марудлівасць і некаторая абыякавасць.

А адсутнасць сталага работніка ў секцыі перашкаджае яўрэйскай секцыі разгарнуць ідэйна-выхаваўчую работу і работу па пытаннях творчага характару.

Нельга абысці маўчаннем той факт, што яўрэйскі літаратурна-мастацкі журнал «Штэрн» знаходзіцца ў плачэўным становішчы. Дастаткова сказаць, што з пачаткам новага, 1938 года журнал застаўся без фінансава-матэрыяльнай базы. Па гэты дзень журнал не мае адказнага рэдактара. Яўрэйскія чытацкія масы і яўрэйскія пісьменнікі БССР кроўна зацікаўлены ў нармальнай рабоце журнала, і праўленне ССПБ абавязана ў самы найкарацейшы час паставіць журнал на ногі. За становішча журнала, як і за становішча ўсёй яўрэйскай літаратуры БССР, адказвае ў першую чаргу праўленне ССПБ.

Трэба сказаць, што пытанні, узнятыя на старонках «Праўды», маюць велізарнае значэнне. Узмацненне ўвагі да гэтых пытанняў — пытанняў творчага характару — прынясе савецкай літаратуры вялікую карысць.

Г. КАМЯНЕЦКІ.

„БЕЗ РУЛЯ І БЕЗ ВЯТРЫЛ“

Спажывец мастацкай прадукцыі — народ нашай краіны — патрабуе ад мастакоў вялікай колькасці карцін, скульптур і іншых работ і высокай якасці выканання іх. Пасрэднікам паміж спажыўцом і мастаком, арганізацыяй, якая абслугоўвае спажыўцоў і арганізуе працу мастакоў, з'яўляецца кааператыў «Мастак». Аднак кааператыў гэты не задавальняе ні мастакоў, ні спажыўцоў.

Якія прычыны гэтаму?

Кааператыў «Мастак» не мае сталай сувязі са спажыўцом — арганізацыямі, установамі нашай рэспублікі. Кааператыў не заваяваў аўтарытэту высокай якасцю выканання работ па ўзятых заказах.

Кааператыў не мае ніякага плана работы. Як выпадковым з'яўляецца атрыманне ім заказаў, так выпадковым з'яўляецца і заключэнне дагавораў з мастакамі на выкананне гэтых заказаў.

Адсутнічаюць расцэнкі, няма кваліфікацыйнай камісіі па прыёмцы работ. У аплаце работы мастакоў — ураўнілаўка. У гэтым прычыны недабраякаснага і назат халтурнага выканання многімі мастакамі работ па заказах кааператыва. Адсутнасць правільнай сістэмы аплаты і кантролю пры прыёмцы работ прывяла да таго, што нават такія буйныя мастакі як скульптары Грубэ, Бразер здавалі па заказах кааператыва работы, зробленыя наспех, недабраякасна.

Для ліквідацыі такога становішча праўленнем кааператыва павінны быць выпрацаваны нарміровачныя расцэнкі аплаты работ. Пры праўленні кааператыва «Мастак» павінен быць створан палітычна-мастацкі совет, адказны за ідэйную і мастацкую якасць работ, здаваемых кааператывам заказчыку.

Ужо час, нарэшце, арганізаваць у БССР выданне — адліўку скульптур. Гэта пытанне практычна вырашыць павінен кааператыў «Мастак».

Зараз кааператыў атрымаў заказы для Усесаюзнай сельскагаспадарчай выстаўкі, арганізуемай у Маскве. Выкананне гэтых работ — вельмі адказная творчая задача для нашых мастакоў. Але да гэтай работы кааператыў таксама падышоў па-дзялячку, абмежаваўся толькі заключэннем дагавароў з мастакамі. Кааператыў не разгарнуў масава-палітычнай работы з тым, каб кожны мастак адчуў вялікую адказнасць за паказ беларускага мастацтва ў Маскве, змагаўся за высокую ідэйную і мастацкую вартасць свайго твора.

У сучасны момант кааператыў «Мастак» больш нагадвае прыватную кантору, чым грамадскую арганізацыю. Ён абмяжоўвае свае функцыі аднымі бухгалтарскімі аперацыямі.

Кааператыў «Мастак» не мае і галоўнага — арганізацыйнага афармлення. Няма ў яго ні статута, ні афіцыйнага членства. І, як гэта ні дзіўна, кааператыў нікому не падпарадкаваны. Няма ні кіраўніцтва ім, ні кантролю яго работы. Такім чынам усё, што робіць кааператыў, — уласная ініцыятыва і добрая воля старшыні праўлення кааператыва тав. Райхмана.

Кааператыў неаднаразова ўзнімаў пытанне аб ненармальнасці такога становішча. Напісана шмат дакладных. Але — усё дарэмна. Да гэтага часу ні Упраўленне па справах мастацтваў пры СНК БССР, ні Саюз савецкіх мастакоў не зацікавіліся працай сваёй вытворчай арганізацыі— кааператыва «Мастак».

Кааператыў патрабуе ўмацавання кіраўніцтва і карэннай рэарганізацыі яго работы.

Ю. Р.

Па-большэвіцку кіраваць мастацтвам

На шостым паверсе Дома ўрада, у ціхіх пакоях, месціцца ўстанова, якая ўзначальвае фронт мастацтва нашай рэспублікі, — Упраўленне па справах мастацтваў пры СНК БССР.

Ідуць дні. Пухнуць тоўстыя папкі «спраў»—падшываюцца новыя і новыя загады, адносіны, планы. Бразгочуць касцяшкі шчотаў у бухгалтэрыі. Усё гэта сведчыць аб тым, што ўстанова жыве, працуе. Але з дня ў дзень творчыя работнікі нашага мастацтва сцвярджаюць адно: не адчуваем мы сапраўднага кіраўніцтва сваёй працай, дапамогі, клопатаў... І з правільнасцю гэтых нараканняў нельга не згадзіцца.

Сапраўды, Упраўленне па справах мастацтваў працуе яшчэ далёка не так, як павінна. Возьмем некалькі прыкладаў. Тэатры БССР павінны ствараць для нашага гледача высокамастацкія, захапляючыя спектаклі. Для гэтага патрэбна ўзбагачэнне рэпертуара лепшымі творамі савецкіх драматургаў і класікаў. Дапамога тэатрам у стварэнні патрэбнага рэпертуара, кіраўніцтва іх творчай працай—адна з асноўных задач Упраўлення па справах мастацтваў. Між тым, на сцэнах нашых тэатраў з'яўляюцца спектаклі нізкай якасці, не здавальняючыя гледача, тыповым прыкладам якіх можа служыць спектакль «У нашы дні» (Дзяржаўны яўрэйскі тэатр).

Чаму-ж да гэтага часу на сцэнах нашых тэатраў не з'явіліся п'есы, напісаныя да 20-годдзя Вялікага Кастрычніка,— п'есы аб герачным савецкім народзе, аб вялікім Леніну —лепшыя творы савецкай драматургіі. Больш таго, чаму гэтыя п'есы нават не ўключаны ў рэпертуар тэатраў на 1938 год? Спасылка на тое, што ў БССР нельга знайсці актораў для выканання ролі Леніна і таму нельга ставіць у нас гэтых п'ес,—неабгрунтаваная, не вытрымліваючая ніякай крытыкі спасылка.

Для пастаноўкі бессмяротных п'ес класікаў — Шэкспіра, Шылера ды іншых таксама не знаходзіцца актораў. І ў рэпертуарных планах на 1938 год класікі не ў вялікай пашане, яны фігуруюць пераважна ў «рэзерве». Няўжо на беларускай сцэне могуць ісці толькі нескладаныя, прымітыўныя п'есы?! Гэта не толькі несур'ёзны, а, наадварот, шкодны для развіцця нашага мастацтва падыход да стварэння рэпертуара.

Якія п'есы беларускіх драматургаў уключаюцца ў рэпертуар? «Партызаны» Крапівы, «Расплата за маладосць» Чорнага, «Кацярына Жарнасек» Клімковіча. З гэтых п'ес дзве першых ужо ставяцца калгаснымі тэатрамі. Праўда, у рэпертуарных планах запісана: «Прыцягнуць беларускага драматурга»... «заказаць беларускаму драматургу»... «прыцягнуць яўрэйскага драматурга»... Якога? Калі? Усё яшчэ — праекты. Да гэтага года праца з беларускімі пісьменнікамі Упраўленнем па справах мастацтваў наогул ігнаравалася. Зараз пачынаюцца перагаворы аб напісанні п'ес з Я. Коласам, К. Крапівой, К. Чорным.

Але ў рэпертуарным партфелі покуль што толькі планы. Вельмі абмежаванае кола пісьменнікаў мяркуе прыцягнуць да напісання п'ес Упраўленне. Няма сувязі з агульнай масай пісьменнікаў, клопатаў аб вырошчванні маладых драматургаў. Няма сумеснай працы Упраўлення па справах мастацтваў з Саюзам савецкіх пісьменнікаў БССР па стварэнню рэпертуара для нашых тэатраў.

Не забяспечвае Упраўленне і стварэнне высокаякасных спектакляў. Не гаворачы аб практыцы фінансіравання тэатраў, якое таксама патрэбным чынам не ўрэгулявана, адзначым галоўнае. Тэатральны аддзел Упраўлення, які ўзначальваецца тав. Уханавым, абмяжоўвае свае функцыі толькі праглядам спектакляў пасля іх выпуску. Аддзел не займаецца важнейшымі пытаннямі кіраўніцтва — арганізацыяй творчай працы, вучобай і творчым ростам работнікаў тэатраў, іх палітычным выхаваннем. Няма нават сталай сувязі з творчымі калектывамі. Адсюль — адсутнасць дзейснага жывога кіраўніцтва.

Калгасна-соўгасныя тэатры БССР таксама ведаюць работнікаў Упраўлення толькі як кантралёраў зробленай працы, а не як кіраўнікоў і творчых памочнікаў. Зусім не выпадкова сход калектыва Полацкага калгаснага тэатра ў пісьме, адрасаваным Упраўленню, адзначае: «Калгасна-соўгасныя тэатры з'яўляюцца нібыта пасынкамі, іх церпіць Упраўленне па справах мастацтваў толькі па неабходнасці і ніколькі не клапоціцца аб умовах іх работы, аб якасці выпускаемай прадукцыі, рэпертуары».

Ці цікавіцца наогул Упраўленне па справах мастацтваў становішчам тэатраў? Для адказу прывядзем адзін прыклад. Работнікі Дзяржаўнага беларускага тэатра оперы і балета прыслалі Упраўленню рад пісем, у якіх указваюць на шматлікія ненармальнасці. Тэатр не мае патрэбнага мастацкага кіраўніцтва. У тэатры—безгаспадарчасць. Зрываецца на доўгі час паказ оперных спектакляў гледачу. Аб усім гэтым пісаў і наш друк. Упраўленне стварае камісію па разгляду ўсіх гэтых спраў. На чале камісіі—начальнік Упраўлення тав. Патапейка. Але камісія працу не пачала. Ці пачне наогул—невядома. А ў папкі Упраўлення спакойна кладуцца ўсё новыя і новыя пісьмы—сігналы аб неблагапалуччы ў Оперным тэатры БССР.

Яшчэ ў меншай ступені звязаны з Упраўленнем і адчуваюць яго кіраўніцтва работнікі іншых галін мастацтва. Нашы мастакі зараз выконваюць адказнейшую працу — рыхтуюць мастацкае афармленне павільёна БССР на Усесаюзнай сельскагаспадарчай выстаўцы. Сваімі творамі яны павінны прадэманстраваць росквіт мастацтва БССР. Але дагэтуль мастакі, якія выконваюць гэтыя важнейшыя, агульнадзяржаўнага значэння, заданні, прадастаўлены самім сабе, знаходзяцца па-за ўвагай Упраўлення. Таму і не дзіўна, што ўжо зробленыя праекты афармлення беларускага павільёна аказаліся неадпаведаючымі сваім задачам. Няма клопатаў аб палітычным і творчым росце нашых мастакоў.

Кампазітары таксама патрабуюць большай увагі. Стварэнне беларускіх опер — справа надзвычайнай важнасці. Забяспечыць выкананне яе ў бліжэйшы час — абавязак Упраўлення.

Час ужо зразумець, што не цыркулярамі, а толькі любоўным вырошчваннем людзей, кадраў нашага мастацтва, сур'ёзным і клапатлівым кіраўніцтвам іх творчай працай можна дасягнуць новых поспехаў у развіцці нашага сацыялістычнага мастацтва. Час ужо ўмацаваць і апарат Упраўлення працаздольнымі, кваліфікаванымі работнікамі, вылучаючы на кіруючую работу актыўных тварцоў нашага мастацтва—партыйных і непартыйных большэвікоў.

Упраўленне па справах мастацтваў пры СНК БССР не павінна нагадваць ціхі, адарваны ад жыцця дэпартамент, а быць баявым штабам, сапраўдным арганізатарам і кіраўніком фронта мастацтва Савецкай Беларусі.

Р. ЮРЫН.

ПАМЫЛКІ АДНАГО СПЕКТАКЛЯ

(«Вочная стаўка» ў Дзяржаўным беларускім драматычным тэатры).

Савецкі глядач управе патрабаваць ад беларускіх тэатраў высокамастацкіх спектакляў, якія-б правільна адлюстроўвалі сённяшняе жыццё сацыялістычнай краіны. Але, на жаль, фальшывыя спектаклі знаходзяць яшчэ сабе месца на сцэне. Поўнакроўныя вобразы савецкіх людзей мала каму з беларускіх актораў удаюцца. На наш погляд, гэта абумоўлена двума прычынамі — па-першае, нізкаякаснымі п'есамі, якія ўключаюцца ў рэпертуар тэатра і перашкаджаюць стварэнню вобразаў тыповых савецкіх людзей, а па-другое,— работнікі нашых тэатраў яшчэ да гэтага часу несур'ёзна, неглыбока, без творчага натхнення працуюць над стварэннем спектакляў на сучасныя тэмы. Скажам шчыра, нашы тэатральныя работнікі адарваны ад жыцця, таму шмат чаго захапляючага ў акружаючай нас рэчаіснасці яны не бачаць.

У п'есе «Вочная стаўка» Л. Шэйніна і бр. Тур ёсць рад істотных недахопаў, якія зніжаюць мастацкую вартасць гэтага твора. Не гледзячы на тое, што ў драматургічным творы не дрэнная інтрыга, якой падначалены дзеючыя асобы, аднак усе вобразы п'есы пазбаўлены асабістага лёсу, усе чалавечыя пачуцці нібы не ўласцівы ім. Аўтары не могуць увязаць асабістае жыццё Ларцава і Лаўрэнкі з іх грамадскай дзейнасцю. Замест таго, каб прысутнічаць на імянінах сына, следчы Ларцаў завочна, па тэлефону, гаворыць аб любві да яго. Сваё каханне да жонкі аўтары прымусілі Ларцава выказваць толькі праз свае адносіны да яе дыпломнай работы і зноў праз тэлефонныя размовы з ёю. Дзівак, які гаворыць маналогі ў пустэчу начы,—Ларцаў можа толькі разважаць аб чалавечых пачуццях, але сам ён сухі і пазбаўлен чалавечай цеплыні. Соцсумяшчальнік Лаўрэнка, які прагне стаць следчым, таксама не можа ўпарадкаваць свайго быту. Яму жонка пагражае разводам. Навошта так назойліва падкрэсліваюць разрыў паміж асабістым і грамадскім жыццём? Гэта-ж нерэальна. У сацыялістычным грамадстве асабістае і грамадскае жыццё неразрыўны, адзіны.

Большасць эпізадычных персанажаў савецкіх людзей паказана ў п'есе прымітыўна, аўтары скарысталі для характарыстыкі дзеючых асоб утрыраваныя нацыянальныя асаблівасці (Гурэвіч, яго жонка Іда і Паўлецкі), дзівацтва (студэнт Іван Іванавіч Іваноў), «сацыяльнае зло» — п'янства (Харытонаў). Усе гэтыя рысы накіраваны на абсмяянне савецкіх людзей, а не на ўскрыццё іх духоўнага і ідэйнага зместу. Гэта другарадныя якасці людзей, якія можна было з поспехам абысці, ад чаго вобразы савецкіх людзей толькі-б выйгралі.

Ды, нарэшце, у савецкім грамадстве ёсць больш тыповыя людзі, чым тыя, што паказаны ў п'есе «Вочная стаўка». Драматургаў, відавочна, больш цікавілі драматургічныя палажэнні, якія змацоўвалі інтрыгу п'есы, таму яны, мусіць, мала звярталі ўвагі на людзей.

Але ў драматургічнай тканіне п'есы ёсць таксама недакладнасці. Зусім лішняй з'яўляецца сцэна з краўцамі (Харытонаў і Паўлецкі), з яе пачынаюцца стылевыя парушэнні твора і глядач беспрычынна смяецца з савецкіх людзей. Не апраўдана тлумачэнне «кіраўніка спраў» аб тым, што нібыта аўтар чарцяжоў веннага самалёта «Прыёмыш» інжынер Кочын сам пакраў іх. Глядач гэтаму не верыць. І

«ВОЧНАЯ СТАЎКА» ШЭЙНІНА і бр. ТУР У ДЗЯРЖАЎНЫМ ДРАМАТЫЧНЫМ ТЭАТРЫ БССР. Пастаноўка М. А. ЗОРАВА. Фінал п'есы. Злева направа: Келер — арт. КРАЎЦОЎ, Ів. Ів. Іваноў — засл. арт. рэсп. БЫЛІЧ, Ларцаў—арт. БІРЫЛА.

Фота Л. Сашына.

на нашу думку, гэткі выпрабаваны шпіён-дыверсант, як захаваны пад маскай «кіраўніка спраў» Іван Іванавіч Іваноў, такога просталінейнага абвінавачання не зробіць. Гэта супярэчыць зусім правільнаму сцвярджэнню драматургаў у пралогу, што ў Савецкі Саюз засылаюцца найбольш выпрабаваныя і вышкаленыя шпіёны. Нерэальная сцэна паўторнага допыту Галкіна, калі Ларцаў зыкрывае яго як шпіёна. Музыка ў гэтай сцэне лішняя. Наўрад ці можна мацёрага шпіёна праняць музыкай.

Перад рэжысёрам М. А. Зоравым стаяла задача стварэння праўдзівага спектакля на актуальную тэму, блізкую савецкаму гледачу. Неабходна было ачысціць п'есу ад усякай фальшы, што скажае савецкую рэчаіснасць. Гэтага рэжысёр не зрабіў, а, наадварот, ён пайшоў па шляху дэталізацыі асобных сцэн спектакля, акцэнтуючы сваю ўвагу на бытавых і меладраматычных дробязях. Расквечваючы спектакль гумарам, рэжысёр у шмат якіх мясцінах іранізуе над штодзённым жыццём Савецкага Саюза.

У сцэнах у доме ўрача Руч'ёва за прыходу пагранічнікаў і ў майстэрні краўца Гурэвіча — шмат бытавізму і іроніі, абсмейваючай савецкі быт і савецкіх людзей. Жарты Гурэвіча больш запамінае глядач, чым яго патрыятычныя прамовы. Словы патрыятызма павінны былі-б прагучэць так, каб кожны глядач панёс з сабой дадому радаснае пачуццё любві і адданасці да сваёй сацыялістычнай радзімы.

Эпізод забойства Пшаніцынай «кіраўніком спраў» І. І. Івановым зроблены меладраматычна. Танны эфект. І навошта гэты дыверсійны акт рабіць на вачах у гледача.

Сцэна, якая адбываецца ў заводскай канцылярыі, рэжысёрам зроблена неахайна, яна пастановачна не прадумана і невыразная.

Мізансцэны вядучых персанажаў — Ларцава і Лаўрэнкі — нерэальныя—хаатычныя і мітуслівыя. Як адзін, так і другі шмат бегаюць і знарок падкрэсліваюць сваю занятасць. У стылі работы гэтых людзей мала прастаты і жыццёвасці. Гэта няправільна.

Але найбольш абураючай сцэнай з'яўляецца фінальная — апошні допыт Ларцавым шпіёна Галкіна. Гэта яўна ілжывае месца, якое неўласціва вобразу бальшавіка Ларцава і паклёпнічае на савецкага следчага. Дарэчы, у друкаваным варыянце п'есы, якая змешчана ў журнале «Октябрь» № 9 за 1937 год, для такіх як у спектаклі «дзеянняў» Ларцава няма аніякіх падстаў. Толькі неведанне жыцця рэжысёрам М. А. Зоравым магло прывесці яго да такой ілжывай трактоўкі заключнага эпізода спектакля.

Калектыў Дзяржаўнага беларускага драматычнага тэатра не ўбачыў памылковай трактоўкі вобразаў савецкіх людзей, якую дапусцілі амаль усе выканаўцы спектакля «Вочная стаўка».

Ларцаў у выкананні В. В. Платонава— грубы, пазбаўлены ўсякай абаяльнасці, мітуслівы, непаслядоўны ў сваіх паводзінах, залішне нервовы чалавек. Гэта зніжае вобраз следчага, робіць яго схематычным, бяскроўным, пустым. У Ларцаву шмат рысоўкі, асабліва ў тых момантах, калі ён знайшоў шлях да выкрыцця шпіёна Галкіна. Павучанне ім Лаўрэнкі гучыць нерэальна, у гэтых момантах больш за ўсё відаць ганарлівасць Ларцава. У фінале спектакля вобраз савецкага следчага амаль зусім знікае, і тое, што Ларцаў крычыць, ніколькі не пераконвае гледача, а, наадварот, гаворыць аб бездапаможнасці актора Платонава, не здолеўшага данесці да гледача пафас савецкага народа, які гераічна змагаецца з ворагамі.

Павярхоўнасць і мітуслівасць Лаўрэнку (Б. К. Кудраўцаў), 35-гадоваму слесару электразавода, соцсумяшчальніку, які любіць і паважае работу следчага і сам імкнецца ім стаць, — ніяк не да твару. У тэатры крыху амаладзілі гэты персанаж, але-ж гэта не абавязвае яго шмат бегаць і бясследна знікнуць, урэшце не пакінуўшы аб сабе ў гледача аніякай думкі.

Шмат актораў пайшло па шляху падкрэслівання ў станоўчых вобразах савецкіх людзей адмоўных якасцей, якія да тыповых характарыстык персанажаў ніякага дачынення не маюць. Так у вобразе краўца Харытонава актор А. А. Бараноўскі падкрэслівае выключна адмоўныя якасці, ён будуе вобраз на знадворных асаблівасцях — характэрным грыме, іканні, смешных жэстах і на забыўчывасці, што, не ўскрывае сутнасці савецкага чалавека.

Здольны актор В. К. Пальцаўскі для стварэння вобраза маладога чалавека нашага часу — студэнта выбірае толькі тры рысы — балбатлівасць, разгубленасць і паспешнасць. А ўсё гэта разам дае карыкатуру на студэнта. Такім чынам, спектакль папаўняецца яшчэ адным дзіваком, якіх нямала ў «Вочнай стаўцы». А ў актора былі ўсе магчымасці зрабіць цікавы вобраз.

Вобраз краўца Абрама Гурэвіча (Г. П. Глебаў) таксама шарж на працоўнага саматужніка. Праўда, гэты вобраз і аўтарамі зроблен больш дасканала, чым астатнія эпізадычныя персанажы, але і ён не пазбаўлены хібаў. Капіраванне яўрэйскіх інтанацый і жэстаў выклікана ў першую чаргу тэкстам. Актор у даным выпадку ішоў на поваздзе ў аўтароў. Гэта-ж можна сказаць і пра Іду, жонку Гурэвіча (Е. Э. Міронава), роля якой зроблена значна грубей.

На шаржыраваных нацыянальных асаблівасцях пабудаван вобраз краўца Паўлецкага (Б. З. Ямпольскі). Персанаж бяздзейны.

Вобраз старога доктара Руч'ёва (В. Л. Аляксеенка), які незадаволены сваёй дачкой, маладым савецкім доктарам, таксама смешны.

З усёй галерэі гэтых няпоўнацэнных вобразаў вылучаецца толькі адзін калгаснік Талстых (І. В. Шапіла). Гэта — абаяльны, сапраўдны рэальны станоўчы вобраз спектакля.

Тэатр не зразумеў самага асноўнага,— што побач з паказам дзейнасці ворага ў спектаклі трэба было паказаць у праўдзівых вобразах барацьбу савецкага народа з класавымі ворагамі. Але, на вялікі жаль, усе вобразы прадстаўнікоў савецкага народа зроблены тэатрам карыкатурна, іранічна, што, па-сутнасці, высмейвае савецкіх людзей.

Цікавым вобразам гэтага спектакля трэба лічыць Келера-Галкіна, які створан акторам В. А. Краўцовым, і гестапаўца-археолага Краўзе (Э. П. Шапко).

Шмат каму з выканаўцаў, напрыклад, заслужаным артыстам БССР В. І. Дзядзюшка і К. В. Быліч, артыстам Н. П. Лысуха, А. А. Іванову-Казельскаму, не ўдалося раскрыць сутнасці сваіх вобразаў.

Спектакль «Вочная стаўка»—патрэбны савецкаму гледачу мастацкі твор, але не ў такім выглядзе, як яго паказваюць зараз у Белдзяждрамтэатры. Як спектакль, так і п'еса патрабуюць вялікай, удумлівай і сур'ёзнай перапрацоўкі. Тады толькі гэты спектакль можа па-сапраўднаму, па-большэвіцку мабілізаваць пільнасць савецкага народа на барацьбу з ворагамі Савецкага Саюза.

А. ЕСАКОЎ.

Алесь Гурло

Памёр адзін з старэйшых беларускіх паэтаў Алесь Кандратавіч Гурло.

Алесь Гурло нарадзіўся ў 1892 годзе ў м. Капылі, БССР, у беднай сялянскай сям'і. З малых год ён зазнаў шмат гора беды. Невялічкая гаспадарка не магла пракарміць досыць вялікай сям'і і старэйшым дзецям трэба было шукаць заработкаў на старане, гэта значыць ісці ў батракі, альбо на падзёншчыну.

Вядома, што ў такім становішчы атрымаць якую-небудзь сталую асвету Алесю Гурло не было ніякай магчымасці. Павучыўшыся некалькі год у «дарэктара» (хатняга настаўніка), Алесь Гурло прымушан быў кінуць вучобу і зарабляць сабе на хлеб, працуючы пастушком, парабкам. Потым ён выязджае ў Петраград, дзе працуе рабочым на заводзе «Вулкан».

У 1909 годзе Алесь Гурло пачынае пісаць вершы. Першыя вершы яго вызначаюцца лірычнай пачуццёвасцю, шчырай паэтычнай непасрэднасцю.

Але ў хуткім часе Алесь Гурло прызываецца ў царскую армію і накіроўваецца ў Балтыйскі флот. Ён плавае на мінаносцы «Забіяка», тут-жа яго застае імперыялістычная вайна.

Шмат вершаў напісаў Алесь Гурло будучы матросам царскага карабля. Страшэнны ўціск і здзекі, якія пераносілі матросы царскага флота, не заглушылі яго паэтычнага голасу. Ён упарта працуе над паэтычным словам. Вершы «На моры», «Перад плаваннем» і інш. напісаны на астравах Юсарэ, Эзэле, Эканэс і ў гор. Рэвелі. У гэтых вершах паэт марыць аб светлых днях, спадзяецца на сілу марака, які пераможа «сустрэчных хваляў рад».

Лютаўская рэвалюцыя застала Алеся Гурло на мінаносцы «Забіяка». Ён прымае актыўны ўдзел у вайсковым камітэце і ў рэвалюцыйных падзеях таго часу, удзельнічае ў захопе зімняга палаца ў кастрычніцкія дні ў Петраградзе.

У часе баёў з белымі ён быў цяжка паранены. Гэта зрабіла яго інвалідам на ўсё жыццё. Ён доўга ляжыць у ваенным шпіталі. На гэты час прыпадаюць якраз яго вершы сумнага настрою.

Самыя шчаслівыя дні для паэта насталі пры савецкай уладзе. У 1921, 1922 і 1923 годзе ім напісаны цэлы зборнік вершаў, які выходзіць у 1924 годзе пад назвай «Барвёнак». Потым адна за другой выходзяць яго кніжкі «Зорнасць», «Сузор'е», «Межы». Алесь Гурло актыўна ўключаецца ў літаратурнае жыццё.

Надзвычай плённа працуе паэт пасля ачышчэння беларускай літаратуры ад ворагаў народа. Акрамя лірычных вершаў, Алесь Гурло напісаў вялікую аўтабіяграфічную паэму, здаў у 1937 годзе ў друк позы зборнік лірыкі.

Цяжкая хвароба канчаткова падарвала сілы і Алесь Гурло памёр 4 лютага 1938 года. Адышоў ад нас добры таварыш, старэйшы паэт.

Праўленне Саюза совецкіх пісьменнікаў БССР.

А. Гурло

Мне хочацца бліжэй да мора

Мне хочацца бліжэй да мора,
Мне хочацца бліжэй да хваль,
Каб слухаць шторма пераборы
І песню, пенячую даль!

Ужо напяў я парус туга,
Узяў руль у цвёрдую руку, —
Так як належыць мора другу,
Так як належыць мараку!

І я плыву, плыву ўсё далей
У грудзях з надзеяй агнявой.
І ўсміхаюцца мне хвалі
Усмешкай радаснай, жывой!

І я жыву жыццём шчаслівым,
Жыццёвы слухаю прыбой,
Гатовы заўжды ў час прылівау,
З зарожай рацццю йсці на бой!

ПЕРШЫ СНЕГ

Заснежыла снегам сцежкі
І дарогі замяло.
Ну, хадзем гуляць у снежкі
На прасторы за сяло!

Заінелі вербалозы,
Пагладаючы ў ваду,
Мы у сівага мароза
Скубсці будзем бараду!

Будзем бегаць і смяяцца —
Радасць — наша пара,
І ў школе і на працы
З бою ўсе вяршыні браць!

Першы снег, дзень адпачынку
Сёння злучаны ў адно.
Быстра кружацца сняжынкі,
Дол ўсцілаюць дываном.

Праўленне Саюза совецкіх пісьменнікаў БССР, беларускае аддзяленне Літфонда СССР і групком пісьменнікаў з жалем паведамляюць аб смерці аднаго з старэйшых пісьменнікаў БССР — паэта ГУРЛЮ Алеся Кандратавіча, паследваўшай у Менску 4 лютага 1938 года пасля цяжкай хваробы, і выказваюць спачуванне сям'і нябожчыка.

Канцэрты да вялікага свята

Калектыў работнікаў Дзяржаўнай беларускай філармоніі, абмеркаваўшы зварот работнікаў трох ордэнаносных тэатраў гор. Масквы і зварот калектыва работнікаў Белдзяржтэатра оперы і балета аб падрыхтоўцы работнікаў навукі, літаратуры і мастацтва да святкавання 20-годдзя Рабоча-Сялянскай Чырвонай Арміі і Ваенна-Марскога Флота, уключаецца ў актыўную падрыхтоўку да вялікага свята.

Творчыя калектывы Белдзяржфілармоніі абавязваюцца з 5 лютага па 1 сакавіка даць не менш 15 канцэртаў для часцей Чырвонай Арміі ў Менску і ў раёнах БССР. 5 лютага—дзённы канцэрт для часцей Чырвонай Арміі. 18 лютага, сіламі артыстаў гастрольбюро, — ранішні канцэрт для часцей гарнізона. У канцэрце прымуць удзел джаз пад кіраўніцтвам Штэймана і артысты харкаўскай і ленінградскай дзяржаўнай эстрады.

20 і 21 лютага будуць дадзены 4 канцэрты ў раёнах БССР. 22 лютага — 2 канцэрты, адзін з іх для палшэфнага палка. У гэтым канцэрце прымуць удзел ансамбль беларускай народнай песні і танцаў пад кіраўніцтвам Алексютовіча і Сакалоўскага, аркестр беларускіх народных інструментаў пад кіраўніцтвам галоўнага дырыжора Самохіна, дзяржаўны хор Белдзяржфілармоніі пад мастацкім кіраўніцтвам Бары.

23 лютага будуць дадзены пры ўдзеле ўсіх творчых калектываў Белдзяржфілармоніі два канцэрты для часцей Менскага гарнізона. 24 лютага — канцэрт для часцей РСЧА і НКВД. 27 лютага ў Менскім Доме Чырвонай Арміі імя Варашылава—канцэрт пры ўдзеле сімфанічнага аркестра і салістаў-спевакоў.

Для дапамогі чырвонаармейскай мастацкай самадзейнасці вылучаны кваліфікаваныя спецыялісты філармоніі тт. Алексютовіч, Сакалоўскі, Бары, галоўны дырыжор Мусін і інш.

Праграмы выступленняў брыгад прапрацоўваюцца па ўсіх калектывах.

25 лютага Дзяржфілармонія арганізуе вечар-сустрэчу з падшэфнай часцю. Будзе заслухан даклад аб дасягненнях Чырвонай Арміі за 20 год і паказаны ўрыўкі з араторыі «Пісьмо беларускага народа вялікаму Сталіну», а таксама чырвонаармейская мастацкая самадзейнасць.

У парадку сталай культшэфскай работы Белдзяржфілармонія штомесячна будзе арганізоўваць праз універсітэт музычнай культуры канцэрты-лекцыі для часцей Чырвонай Арміі.

Па ўсіх цэхах разгорнута соцспаборніцтва на лепшую падрыхтоўку да 20-годдзя Чырвонай Арміі. Калектывы ўзялі на сябе абавязацельствы ахапіць гурткамі ППХА і здачай норм на варашылаўскага стралка 1-й ступені ўсіх работнікаў філармоніі.

Калектыў філармоніі выклікае на соцыялістычнае спаборніцтва калектыў работнікаў Белдзяржтэатра оперы і балета. Умовы соцспаборніцтва — лепшая падрыхтоўка і правядзенне 20-годдзя Рабоча-Сялянскай Чырвонай Арміі і Ваенна-Марскога Флота, лепшая арганізацыя культшэфскай работы.

Па даручэнню агульнага сходу: галоўны дырыжор, мастацкі кіраўнік Філармоніі **Мусін;** галоўны дырыжор хора **Бары;** галоўны дырыжор аркестра беларускіх народных інструментаў **Самохін;** кіраўнікі ансамбля беларускай народнай песні і пляскі **Алексютовіч і Сакалоўскі;** ад дырэкцыі і мясцкома **Прагін, Салабуцін;** ад гастрольбюро **Шэр;** артысты: **Цэсарскі, Акулёнак, Рашкевіч, Шчэрбо, Эльс.**

РАБОТНІКІ АСВЕТЫ РЫХТУЮЦЦА ДА ЮБІЛЕЯ ЧЫРВОНАЙ АРМІІ

Дом працаўнікоў асветы ў Менску актыўна рыхтуецца да 20-й гадавіны Чырвонай Арміі і Ваенна-Марскога Флота. Для настаўнікаў у Доме працасветы будуць прачытаны тры даклады, прысвечаныя гадавіне: «Аб міжнародным становішчы», «Аб ролі Леніна і Сталіна ў арганізацыі Чырвонай Арміі і яе перамог», «Аб ролі тав. Варашылава ў арганізацыі сучаснай Чырвонай Арміі».

Апрача дакладаў, будзе праведзен вялікі літаратурны вечар на тэму «Чырвоная Армія ў мастацкай літаратуры» з удзелам пісьменнікаў і артыстаў.

Арганізуецца кінофестываль, прысвечаны абароннай тэматыцы. Настаўнікам будуць паказаны фільмы «Чапаеў», «Мы з Кранштата», «Балтыйцы» і інш.

Будзе таксама арганізавана выстаўка літаратуры і фотаілюстрацый аб Чырвонай Арміі.

Асабліва каштоўныя мерапрыемствы, прысвечаныя 20-й гадавіне Чырвонай Арміі, праводзе Дом працасветы з удзелам школьнікаў. Па-першае, будзе арганізавана выстаўка на тэму: «Чырвоная Армія ў дзіцячай творчасці». Выстаўка абяцае быць вельмі цікавай, бо вядома, якой вялікай любоўю карыстаецца Чырвоная Армія ў нашай совецкай дзетвары. Па-другое, Дом працасветы рыхтуе вечар — паказ дзіцячай самадзейнасці, прысвечаны Чырвонай Арміі, для чырвонаармейцаў і камандзіраў Менскага гарнізона. Падрыхтоўка да гэтага вечара ў радзе школ пачата ўжо.

Да слаўнага дваццацігоддзя

Дзяржаўны Беларускі дзіцячы тэатр у адказ на зварот трох ордэнаносных тэатраў Масквы вылучае актораў для дапамогі гурткам мастацкай самадзейнасці Чырвонай Арміі, а таксама праводзіць семінар кіраўнікоў чырвонаармейскай самадзейнасці.

У дні слаўнага юбілея Чырвонай Арміі і Ваенна-Марскога Флота тэатр пакажа тры спектаклі для чырвонаармейцаў і начсастава ў гор. Бабруйску.

Апрача гэтага, у калектыве тэатра арганізуюцца два гурткі — па падрыхтоўцы да здачы норм на значок «Варашылаўскі стралок» і ППХА.

Па слядах нашых выступленняў

З повада артыкула «Ачысціць Упраўленне па справах мастацтваў ад нягодных работнікаў»

23 верасня 1937 года ў газеце «Літаратура і Мастацтва» быў змешчан артыкул «Ачысціць Упраўленне па справах мастацтваў ад нягодных работнікаў». Партыйная арганізацыя Упраўлення прызнала, што гэты артыкул у асноўным правільна ўскрывае недахопы ў рабоце парт-арганізацыі і асобных комуністаў (Прагіна, Бейлінава, Гурэвіча і інш.). За страту бальшавіцкай пільнасці партарганізацыяй абвешчаны вымовы тт. Гурэзічу і Прагіну. Абвешчана вымова і таз. Бейлінаву за допушчэнне ў сваіх выступленнях няправільных, антыпартыйных фармуліровак.

Адначасова партарганізацыя лічыць неўстаноўленымі і неабгрунтаванымі палітычныя абвінавачанні, прад'яўленыя ў артыкуле тав. Любамірскаму. Таксама неабгрунтаванымі прызнаны і абвінавачанні, прад'яўленыя тав. Рубінштэйну.

ДАВЯЛОСЯ СВІННІ НА НЕБА ГЛЯДЗЕЦЬ...

Малюнак Г. Дакальскай.

(Байка)

Жыла-была адна свіння.
Паслушная сваёй прыродзе,
Яна ў гнаі капалася штодня
Ды рылася ў гародзе.
Часамі нават на лугу альбо на полі
Бываць прыходзілася ёй,
Але што ў небе ёсць, над галавой, —
Свіння не бачыла ніколі.
Яна хоць чула нейкія гаворкі
Пра сонца, месяц і пра зоркі,
Ды гэта ўсё нічога ёй не газарыла.
З-пад лапушных сваіх вушэй
Яна і глянуць не магла вышэй
Свайго свіногa рыла.
Аж неяк раз свіння хацела ўлезці
У моркаву суседскую ў гарод,
Узбілася дубка на плот
Пярэднімі нагамі ды грудзьмі
І... неба ўбачыла як мае быць, нарэшце,
«Дык вось яно, хваленае людзьмі!» —
Захрукала расчараваная. —
«Ні лужыны, ні ямінкі, ні калдабана.
Ніводнай нават кучы гною!
А выхваляюць-жа — прастор ды прыгажосць!
Аж проста разбірае злосць,
Што кормяць нас такой маною!
Ну, шырыня, раўніна, гладзь...
Ну, дык і што-ж? За што іх выхваляць?
Якая мне карысць ад гэтай сіні?
Што неба роўнае — няма чаго дзівіцца:
Каб там было чым пажывіцца,
Яго-б даўно парылі свінні.
А сонца-ж вунь! Пра харaство яго
Нямала людзі языкамі клепаць,
А тут і харaства ўсяго,
Што вочы толькі сляпіць.
Ну вось, пабачыла... Цяпер я з небам — квіта
Няхай туды імкнуцца праз вякі
Энтузіясты-дзівакі,
А мне мілей маё карыта».

Я думаю, не вельмі саграшу,
Калі свой замысел тут выдам
І параўнаю дзюдзю з Андрэ Жыдам,
Прыкрыўшы свінскую душу
Знадворнай утанчонасцю і лоскам,
Праехаў ён у нас па гарадах і вёсках
І ўсё найлепшае, у чым мы шчасце бачым,
Абразіў хрукaннем свінячым.

К. КРАПІВА.

„МАЯК ГРОЗНЫ"

НОВАЯ ПАСТАНОЎКА МАЗЫРСКАГА КАЛГАСНАГА ТЭАТРА

Мозырскі калгасны тэатр паказаў новую пастаноўку «Маяк Грозны»» Л. Карасёва, у пастаноўцы рэжысёра Пацехіна. Гэта—п'еса аб пільнасці, аб шпіёнскай дзейнасці японскай разведкі і выкрыцці японскіх шпіёнаў патрыётамі нашай радзімы. Дзея адбываецца на совецкім астраўку ў Ціхім акіяне, на Далёкім Усходзе. Наглядчыца маяка, жонка начальніка маяка—Якуціна знайшла ў вежы фотаапарат і запісы шпіёна аб манеўрах совецкага ціхаакіянскага флота. На астраўку, акрамя яе і начальніка маяка, чацвёра людзей — матарыст, метэаролаг, радыстка, рабочы. Хто з іх вораг? Хто шпіён? Звырыўшы почыркі запісаў шпіёна з запісамі ў штурманскай кнізе, Якуцін выкрыў ворага. Гэта быў матарыст Няфедаў.

Дыверсанты, шпіёны японскай разведкі, якім надзвычайна дарагі былі здымкі, зробленыя Няфедавым, вырашылі вывезці яго з вострава, як арыштаванага. Гэты манеўр не ўдаўся, паколькі яны не ведалі пароля пагранічнікаў. Уся банда шпіёнаў была затрымана і перададзена пагранзаставе.

Гераізм, бязмежная адданасць совецкіх людзей сваёй слаўнай радзіме, пільнасць совецкіх патрыётаў — вось аснова п'есы.

Агульнае ўражанне ад спектакля добрае. Але-ж у пастаноўцы шмат недапрацаванасцей. Глядача незадавальняе ігра многіх актораў. Ні пачуцця меры, ні адчування вобраза няма ў ігры актора Давыдава, які выконвае ролю камандзіра лінкора Белова. Металёвым, бясстрасным голасам Белоў перадае падзяку работнікам маяка, і, як аўтамат, раз за разам прыкладае руку да казырка. Актор Мільенка ў ролі метэаролага Сачкова таксама не здолеў стварыць цікавы вобраз. Слаба вядзе сваю ролю, не даючы поўнага акрэслення вобраза, актор Пацехін (начальнік маяка Якуцін).

Але ў спектаклі ёсць і ўдала створаныя акторамі вобразы. Актрыса Даноўская добра выконвае ролю радысткі Жыхаравай. Заслугоўвае добрай ацэнкі ігра актора Салаўя ў ролі рабочага і актрысы Данілович у ролі наглядчыцы маяка.

Мастак Лук'янаў зрабіў нескладанае, але эфектнае, цікавае афармленне спектакля.

Працоўныя Палесся сустракаюць спектакль цёпла. Малады тэатр апраўдвае спадзяванні гледача.

Ус. КРАЎЧАНКА.

К. Губарэвіч

За далейшы росквіт беларускай кінематаграфіі

Мінулы 1937 год для беларускай кінематаграфіі быў самым знамянальным. Гэты год паказаў, што беларуская кінематаграфія мае ўсе магчымасці для стварэння хвалюючых твораў кіномастацтва, што правільнае і ўмелае скарыстанне гэтых магчымасцей у далейшым дапаможа стварыць высокамастацкія фільмы.

З другога боку, мінулы год паказаў, наколькі творчыя магчымасці няўмела выкарыстоўваліся, а часам злачынна ігнараваліся ў мэтах шкодніцкага падрыву росту беларускай кінематаграфіі.

Рэжысёр тав. Файнцымер вымушан быў больш трох год бяздзейнічаць, пакуль яму прадаставілі добраякасны сцэнарый.

Тое-ж можна сказаць і аб рэжысёру т. Шрэйберу. Скончыўшы ў 1935 г. пастаноўку карціны «Поўналецце», Шрэйбер таксама бяздзейнічаў два гады і толькі ў 1937 годзе пачаў ставіць фільм «Зялёная вуліца». Рэжысёр Ю. Тарыч, пачынаючы з 1930 года і па 1935 год не зрабіў нічога вартага і толькі ў 1935 годзе паставіў карціну «Шлях карабля». А пасля зноў вымушан быў два гады чакаць новага сцэнарыя.

Рэжысёр тав. Бераснеў трэці год лічыцца ў штаце студыі, але і на сёнешні дзень не прыступіў да пастаноўкі.

Малады рэжысёр тав. Наўроцкі чатыры гады чакаў самастойнай творчай працы. Толькі зараз і Наўроцкі і маладыя рэжысёры тт. Шапіра, Сплашноў і Шульман атрымалі самастойныя пастаноўкі.

1937 год быў першым годам у гісторыі беларускай кінематаграфіі, калі студыя выканала свой вытворчы план нават з перавышэннем. Мастацкая якасць і ідэйна-выхаваўчая вартасць выпушчаных у мінулым годзе карцін таксама стаіць на значным узроўні. А такі фільм, як «Балтыйцы» (рэж. Файнцымер, сцэнарый Зеновіна і Штэйна), стаў дасягненнем усёй совецкай кінематаграфіі і па праву заняў пачэснае месца ў радзе лепшых карцін совецкага кіномастацтва. Карцінай «Дачка радзімы» (рэж. Корш, сцэнарый Зельцэра) упершыню ў беларускай кінематаграфіі распрацавана тэма барацьбы з шпіёнамі і дыверсантамі замежных разведак. Гэта наогул першая карціна аб пільнасці пагранічнікаў і калгаснікаў Совецкай Беларусі, абараняючых непарушальнасць совецкіх граніц. Пры лепшым акторскім ансамблі карціна «Дачка радзімы» таксама магла стаць значным дасягненнем совецкай кінематаграфіі.

Фільм «Салавей» (рэжысёр Аршанскі, сцэнарый — Бядулі і Таўбэ) быў першай спробай паказаць цяжкую мінуўшчыну беларускага народа. У далейшым беларуская кінематаграфія павінна больш глыбока распрацоўваць гэту тэму, праўдзіва адлюстроўваць гісторыю гераічнай барацьбы беларускага народа ў мінулым.

Нарэшце, беларуская кінематаграфія зрабіла яшчэ адну цікавую і ўдзячную спробу паказаць сёнешнюю Совецкую Беларусь у дакументальна-мастацкіх вобразах, выпусціўшы дакументальны фільм «Чырвоны дазор» (рэж. Гаўронскі і Шмідтгоф, сцэнарый — Губарэвіча і Круглікава). Фільмы такога жанра маюць вельмі вялікае значэнне. Яны паказваюць магутны соцыялістычны росквіт краіны і пераконваюць гледача непасрэднай праўдай жыцця.

Вось ідэйна-мастацкі баланс Белдзяржкіно за 1937 год. На вялікі жаль, гэты баланс рэзка разыходзіцца з балансам грашовых затрат на пастаноўку карцін. Перавыдаткі на карціны «Салавей» і «Балтыйцы» дасягаюць паўтара мільёна рублёў. Лічба вельмі паказальная ў сэнсе характарыстыкі няўмення арганізаваць вытворчую работу ў кіностудыі. І тут большая частка віны ляжыць на рэжысёрах. Трэба карэнным чынам перабудаваць працэс рэжысёрскай работы над пастаноўкай. Трэба забараніць даваць рэжысёру права рабіць свавольныя «аперацыі» ў сцэнарыі пасля таго, як ён зацверджаны. Трэба павысіць адказнасць рэжысёра перад законам і грамадскасцю за якасць даручанай яму пастаноўкі і за сродкі, вызначаныя для яе. Інакш выпадкі перавыдаткаў пры пастаноўцы «Балтыйцаў», «Салаўя», або фільма «Востраў сакровішчаў» (рэж. Вайншток) перарастуць у ранебную сістэму, усяму калектыву беларускай кіностудыі і наогул Белдзяржкіно трэба зрабіць з гэтых фактаў рашучыя вывады для работы ў 1938 годзе. Тым больш, што гэты год будзе самым напружаным па сваёй вытворчай загрузцы.

1938 год пачаўся таксама вельмі знамянальным фактам. Гэта амаль першы год у беларускай кінематаграфіі, які пачаўся без прастояў. К пачатку года ў вытворчасці былі ўжо тры пастаноўкі. Яшчэ ў мінулым годзе рэжысёр Ю. Тарыч пачаў здымаць вялікі юбілейны фільм «11 ліпеня» — аб вызваленні Менска ад белапалякаў. Зараз пачынаюцца здымкі карціны «Агнёвыя годы» (рэж. Наўроцкі, сцэнарый — Лукоўскага). Абедзьве гэтыя карціны выражаюць адну і тую-ж задачу: паказ гераічнага змагання беларускага народа з белапольскімі інтэрвентамі. Фільм «11 ліпеня» пакажа барацьбу беларускіх партызанаў з белапалякамі. «Агнёвыя годы» — Чырвоную Армію ў барацьбе за Совецкую Беларусь.

Разам з тым зараз, як ніколі, Белдзяржкіно павінна пашыраць распрацоўку тэм сёнешняга жыцця Совецкай Беларусі. Пакуль здымаецца толькі адна карціна аб нашым сучасным жыцці—«Зялёная вуліца» (рэж. Шрэйбер, сцэнарый — Ядзіна і Скрыпіцына). Тэма карціны — зараджэнне стаханаўскага руху на чыгуначным транспарце і барацьба з дыверсантамі замежных разведак.

Акрамя гэтага, кіностудыя робіць цікавы вопыт экранізацыі твораў класічнай літаратуры. У гэтым годзе будуць экранізаваны тры творы А. П. Чэхава «Налім», «Мядзведзь» і «Маска». Трэба зрабіць заўвагу аб выбары твораў. Зусім няўдалым лічым выбар для экранізацыі вадэвіля «Мядзведзь». Па-першае, «Мядзведзь»—нетыповы для Чэхава твор. па-другое, ён не мае соцыяльнай вартасці. Дрэнна і тое, што пры сцэнарнай распрацоўцы вадэвіля аўтар «дапоўніў» Чэхава неўласцівымі яго творчасці дэталямі і матывамі. Але наогул спроба экранізацыі класікі беларускай кіностудыяй заслугоўвае ўвагі.

Такім чынам кіностудыя працуе ўжо над чатырма фільмамі. Для выканання ўсёй вытворчай праграмы гэтага года неабходна яшчэ пусціць у вытворчасць два сцэнарыі. З ліку наяўных зараз у студыі сцэнарыяў вызначаны к пастаноўцы ў гэтым годзе два: «Сардэчны падарунак»—Маўра і «Стаўбцы—Менск»—Рубена. Але трэба сказаць, што ні той, ні другі сцэнарыі яшчэ належна не падрыхтаваны і патрабуюць вельмі сур'ёзнай і глыбокай дапрацоўкі.

«Сардэчны падарунак» Маўра — сцэнарый для дзіцячага фільма. Некалькі школьнікаў вырашылі падарыць пагранічнікам свайго хітрага, разумнага сабаку. Не давяраючы гэтай справы нікому, яны самі павялі сабаку на заставу да пагранічнікаў. Па дарозе яны сустракаюць старэнькага дзеда, які паабяцаў паказаць малым пагранічную заставу. Пад выглядам дзеда хаваўся шпіён. Сустрэўшыся з пагранічнікамі, шпіён неўзаметку кідае ў кусты нейкі пакет. Пакет знаходзіць сабака і прыносіць пагранічнікам. Шпіён выкрыты.

Вось схема асноўнай сюжэтнай лініі сцэнарыя. Гэта лінія дае магчымасць развіць тэму дапамогі нашых дзяцей пагранічнікам, у сцэнарыі-ж гэта тэма перакрыжоўваецца з другой, паралельнай — тэмай выхавання і перавыхавання дзяцей у совецкай школе. Аўтар закранае праблемы этычна-выхаваўчага парадку. Бацькі і дзеці, дзеці і педагогі, дружба дзяцей і інш. — усё гэта ўведзена ў сцэнарый у якасці самастойных падтэм, якія проста не арганічны асноўнай сюжэтнай лініі. Аўтару трэба глыбока распрацаваць асноўную лінію і адкінуць загружаючыя сцэнарый падтэмы.

Сцэнарый «Стаўбцы—Менск» патрабуе больш сур'ёзнай дапрацоўкі. У гэтым сцэнарыі шмат надуманасці, адступлення ад рэчаіснасці. Гэта сур'ёзная палітычная загана сцэнарыя. У сцэнарыі ёсць вобраз польскай фашысцкай шпіёнкі, якая прыехала ў Совецкі Саюз за сваім сынам. Восемнаццаць год назад, уцякаючы з свайго маёнтка ад партызанаў, яна кінула свайго маленькага сына. Яго падабраў партызан Стах і вырасціў як актыўнага, адданага радзіме комсамольца. І вось за ім і прыехала польская арыстакратка. Ёй дазволілі прыехаць у пагранічны калгас, дзе жыў яе сын, там яна сустрэлася з другім польскім шпіёнам, і г. д. Словам, ля самай граніцы быў дапушчан нейкі легалізаваны шпіянаж. Вядома, што такая сітуацыя проста немагчыма ў нашых умовах і яе нельга апраўдаць ніякімі сродкамі ўмоўнага рэалізма. У чым тут памылка аўтара? Аўтар узяў нетыповыя факты (матка кінула сваё дзіця, ратуючыся ад партызанаў, допуск польскай шпіёнкі ў пагранічную паласу) і надаў ім мастацкае абагульненне. Як асобныя факты яны, магчыма, і мелі месца ў жыцці, але тыповымі яны не могуць быць. Аўтару трэба знайсці глыбокае рэалістычнае апраўданне свайго сюжэтнага замыслу.

17 студзеня ў Менску адбылася творчая нарада па абмеркаванню тэматычнага плана Белдзяржкіно на 1938—39 год. У нарадзе прынялі ўдзел кінодраматургі, беларускія пісьменнікі, крытыкі, акторы і рэжысёры тэатраў, кампазітары, мастакі.

Многія пісьменнікі выступалі з правільнымі і грунтоўнымі нараканнямі, на тое, што беларускі пісьменнік, пачаўшы работу над сцэнарыем для студыі, не меў належнай дапамогі і ўвагі. Яму падсоўвалі выпадковых суаўтараў, давалі для пастаноўкі сцэнарыяў выпадковых рэжысёраў і т. д. Гэта было адной з прычын частых няўдач сцэнарных работ беларускіх пісьменнікаў. У гэтым напрамку работнікі Белдзяржкіно не ўскрылі на нарадзе ўсіх памылак у сваёй рабоце і ў некаторых пісьменнікаў засталася нейкая няўпэўненасць у тым, што ў далейшым будуць палепшаны адносіны да яго ў кіностудыі. Гэты настрой асобных пісьменнікаў можа быць ліквідаваны толькі наладжаннем адпаведнай работы кіностудыі з пісьменнікамі.

Праўленне Саюза совецкіх пісьменнікаў БССР з свайго боку часам няўважліва адносілася да працы пісьменнікаў у галіне кінодраматургіі, праўленне мала цікавілася сцэнарыямі пісьменнікаў, не дапамагала ім крытыкай. Гэта з'яўляецца таксама адной з прычын няўдач беларускіх пісьменнікаў у стварэнні сцэнарыяў. Можна назваць шмат пісьменнікаў, якія прабавалі свае сілы ў кінодраматургіі: Самуйлёнак, Гурскі, Лынькоў, Тэйф, Броўка, Маўр і інш. Няўдача іх работы тлумачыцца адзначанымі прычынамі. Белдзяржкіно і праўленне Саюза совецкіх пісьменнікаў павінны зрабіць адсюль самыя сур'ёзнейшыя вывады, забяспечыць актыўны творчы ўдзел беларускіх совецкіх пісьменнікаў у рэалізацыі тэматычнага плана кіно на будучыя гады.

Нарада разглядзела тэматычны план кіностудыі на 1938—39 год. Па тэматычнаму багаццю план прызнаны ўдалым і вычарпальным.

Якія тэмы ўключаны ў план?

Сцэнарый аб стаханаўцах беларускіх фабрык і заводаў. Гэта тэма яшчэ не распрацавана ў беларускай кінематаграфіі, што з'яўляецца вялікай заганай работы Белдзяржкіно.

Заможнае калгаснае жыццё. Была адна спроба распрацаваць гэту тэму, але яна закончылася ганебным правалам. Тэма калгаснага жыцця — найважнейшая тэма беларускай кінематаграфіі.

Чырвоная Армія. На працягу ўсёй работы Белдзяржкіно была пастаўлена толькі адна няўдалая карціна аб Чырвонай Арміі «Вышыня 85». Надалей нельга ні ў якім выпадку мірыцца з ігнараваннем гэтай тэмы.

Пагранічнікі. Карцінай «Дачка радзімы» Белдзяржкіно зрабіла толькі пачатак распрацоўкі гэтай важнай тэмы.

Беларуская дзяржаўнасць. Гэта тэма ў планах бліжэйшых двух год павінна стаць вядучай. Справа гонару кожнага пісьменніка напісаць сцэнарый карціны, якая пакажа ролю таварышоў Сталіна, Фрунзе, Кагановіча, Орджанікідзе, Ежова, ролю усёй бальшавіцкай партыі ў стварэнні беларускай дзяржаўнасці.

Выкрыццё беларускага контррэволюцыйнага нацыянал-дэмакратызма, як агентуры польска-нямецкага фашызма. Фільм на гэтую тэму будзе накіраван на ўздым бальшавіцкай пільнасці.

Барацьба ЧК з польска-нямецкай контрразведкай у часе грамадзянскай вайны на Беларусі. Гэта будзе першым фільмам, які пакажа каварныя метады работы замежных контрразведак на тэрыторыі Беларусі.

Вобраз совецкай жанчыны. На прыкладзе жыцця знатных жанчын Совецкай Беларусі беларуская кінематаграфія павінна стварыць праўдзівы, захапляючы вобраз жанчыны нашай краіны.

Катоўскі. У аснову бярэцца выпушчаная нядаўна аповесць аб Катоўскім. Матэрыял аповесці дае самыя ўдзячныя магчымасці для стварэння вялікага фільма аб «скрамнейшым з скромных і храбрэйшым з храбрых».

«Кацярына Жарнасек». Экранізацыя п'есы М. Клімковіча. Гэта п'еса пабудавана на гістарычных матэрыялах, паказвае змаганне беларускага народа ў XVI стагоддзі з эксплаататарамі польскімі захватчыкамі.

З астатніх тэм трэба адзначыць такія тэмы, як «Палескі камітэт», «Мендэлэ Мойхер-Сфорым» — па кнізе яўрэйскага пісьменніка Фінкеля, «Лермантаў» (да стагоддзя з дня смерці), «Адам Міцкевіч». і інш.

Кароткі пералік тэм сведчыць аб тым, што Белдзяржкіно паставіла перад сабой адказнейшыя задачы.

План можа стаць толькі тады рэальным, калі Белдзяржкіно канчаткова ліквідуе шкодніцтва ў сваёй сістэме і цалкам скарыстае ўсе свае творчыя магчымасці для стварэння поўнацэнных мастацкіх фільмаў. Вялікая роля ў рэалізацыі гэтага плана належыць беларускім пісьменнікам. Іх плённая праца ў галіне кінодраматургіі — адна з асноўных умоў далейшага росквіту беларускай кінематаграфіі.

Адказны рэдактар І. ГУРСКІ.

Друкарня газеты «Звязда». Газета «Літаратура і мастацтва» выходзіць раз у пяцідзёнку. Адрас рэдакцыі: Менск, Совецкая, 68, тэл. сакр. 25-394, рэдактара 20-831. Уп. Галоўлітбела № 4141.